

НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ

**ГЛОСАРІЙ
НОВІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

Видавництво НУА

НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ

ГЛОСАРІЙ
НОВІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Наукове видання

Харків
Видавництво НУА
2021

УДК 37.015:001.4:030

Г54

*Затверджено на засіданні кафедри українознавства
Народної української академії.
Протокол № 7 від 01.03.2021*

У п о р я д н и к и   *І. О. Помазан, Т. М. Берест,
О. В. Ільїна, Г. В. Купрікова*

Р е ц е н з е н т и   д-р філол. наук   *О. Ю. Матушек*
                                 канд. філол. наук   *О. А. Шумейко*
                                 канд. соціол. наук   *Т. В. Зверко*

Г54

Глосарій новітньої педагогічної термінології : наук. видання / Нар. укр. акад., [каф. українознав.] ; упоряд. І. О. Помазан, Т. М. Берест, О. В. Ільїна, Г. В. Купрікова. – Харків : Вид-во НУА, 2021. – 107 с.

Глосарій містить терміни, що описують різні аспекти розвитку сучасної освіти. Автори використовували результати новітніх досліджень, положення нормативно-законодавчої бази, урахували євроінтеграційні та глобалізаційні процеси в освіті, а також стрімке поширення дистанційних форм навчання. Розрахований на широке коло фахівців, викладачів, аспірантів, студентів, усіх зацікавлених сучасними проблемами освіти.

УДК 37.015:001.4:030

© Народна українська академія, 2021

ЗМІСТ

Вступ	4
Глосарій новітньої педагогічної термінології	6
Пререлік термінів	93
Література	100

ВСТУП

Освіта є, імовірно, однією з тих складових культурного простору нашої цивілізації, які розвиваються (точніше, змушені розвиватися) найбільш динамічно, щоб ефективно виконувати свою суспільну функцію – природно й дієво підготувати молоде покоління до органічної інтеграції в сучасний йому соціум.

Разом із цим подібні вимоги щодо темпів розвитку сучасної освіти певною мірою суперечать традиційно притаманній їй інертності, зумовленій зрозумілою необхідністю виваженого відбору залучуваних до освітнього простору здобутків сучасної науки й технології. Залучивши до згаданого простору не перевірені науковими методами теорії й умовиводи (навіть якщо вони підкріплені незаперечними авторитетами своєї доби), освіта наражає себе на небезпеку десятиліттями й навіть століттями ретранслювати фейки, як це було, наприклад, із приписуваним Леонардо да Вінчі твердженням, що страус має звичку в разі небезпеки ховати голову в пісок.

Таким чином, сучасна освіта змушена балансувати між необхідністю інтеграції в освітній простір і, зокрема, у навчальний процес перевіреної наукової інформації та небезпекою істотно відстати від стрімких темпів сучасного інформаційно-технологічного та наукового прогресу, залишившись своєрідною «вежею зі слонової кістки» серед актуальних проблем сучасності.

Одним із найбільш вагомих складників забезпечення дієвої інтеграції освіти в наукові й інформаційно-технологічні реалії сучасності є своєчасна модернізація освітньої термінології, яка б відображала ті істотні зміни в організації та, зрештою, й у самій сутності навчального процесу, які зумовлені динамікою технологічного прогресу й тими викликами, часто доволі жорсткими, що з ними людство стикається сьогодні.

Ця модернізація має також відображати суттєві зміни, що відбулися в середовищі всіх учасників навчального процесу, як тих, хто навчає, так і тих, хто навчається. Саме можливість знайти спільну мову, ефективно зрозуміти одне одного є однією із заporук дієвого досягнення мети навчання.

У пропонованому виданні автори ставили собі за мету відібрати й представити увазі широкого освітянського загалу, а також усіх, хто цікавиться проблемами сучасної освіти, корпус термінології, до якого б увійшли слова, які нещодавно почали активно використовуватися в освітньому просторі, а також ті, значення яких було переосмислено в сучасних освітніх реаліях з огляду на інформаційно-технологічні, наукові та соціальні зміни. При цьому було враховано також ті випадки, коли поява певного освітнього терміна мотивована не новим за своєю суттю освітнім явищем чи феноменом, а є результатом переосмислення цього явища у світоглядних реаліях сьогодення.

Істотну увагу було приділено також термінам, поява яких в освітньому просторі зумовлена інноваціями інформаційно-технологічного характеру, що їх активне запровадження в навчальний процес стало результатом жорсткої необхідності, спричиненої викликами, перед якими наша цивілізація постала у 2020 році із поширенням пандемії вірусу COVID-19. Зумовлений нею прискорений перехід до різноманітних форм дистанційного навчання спричинився до активного, майже лавиноподібного впровадження в навчальний процес великої кількості термінів із царини інформаційних технологій, термінів, які протягом усього кількох місяців перетворилися з вузькогалузевих на масово вживані.

Усе це дає підстави сподіватися, що пропоноване видання буде цікавим для безпосередніх учасників освітнього процесу й усіх небайдужих до проблем сучасної освіти.

Видання підготовано викладачами кафедри українознавства Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» до тридцятирічного ювілею нашого навчального закладу, науково-педагогічний колектив якого протягом усього періоду свого існування послідовно й результативно займається комплексом проблем сучасної освіти.

І. О. Помазан

ГЛОСАРІЙ НОВІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

АВТОРИТАРНЕ ВИХОВАННЯ (від лат. *autoritas* – влада, вплив) – виховання, яке ґрунтується лише на безумовному визнанні авторитету вихователя й повному підпорядкуванні вихованця його волі (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 6).

Г. В. Купрікова

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень (Rada.gov.ua, (2014). *Про вищу освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 26 February 2021]).

Т. М. Берест

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ – можливість навчатися, викладати, стажуватися й проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами без відрахування чи звільнення з основного місця навчання чи роботи (Rada.gov.ua, (2014). *Про вищу освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 26 February 2021]).

Г. В. Купрікова

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної,

наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова й творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, установлених законом (Rada.gov.ua, (2014). *Про вищу освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 26 February 2021]).

Т. М. Берест

АКМЕОЛОГІЯ (від давн.грец. *akme* – вершина та давн.грец. *logos* – учення) – наука, яка вивчає закономірності, механізми, чинники та умови розвитку творчого потенціалу особистості на етапі її дорослості, а також закономірності, механізми, фактори та умови прогресивного розвитку соціальних спільнот. У системі наук про людину місце акмеології – між педагогікою та геронтологією. Мета А. полягає в удосконаленні людини й суспільства на шляху до вершин їхнього розвитку. Об'єктом А. виступає зріла особистість, яка є прогресивною, прагне розвитку й досягає вершин у своїй діяльності, предметом варто вважати ті закономірності, умови й чинники, що сприяють прогресу людини та суспільства.

У вузькому розмінні акмеологію визначають як учення про професіоналізм (Вакуленко, В. М. (2006). Педагогічна акмеологія: досягнення і проблеми. *Філософія освіти*, 3(5), с. 124–133; Бодалев, А. А. (1993). О предмете акмеологии. *Психологический журнал*, 1, с. 73–78; Созаненко, Г. С. (2010). Шкільна акмеологія: для кого й навіщо, або що є мірою досконалості суспільства. *Управління освітою*, 18, с. 8–11).

О. В. Ільїна

АНДРОГОГІКА (від лат. *andros* – чоловічий) – 1) розділ дидактики, у якому розкрито принципи навчання дорослих; 2) педагогіка дорослих, одна з педагогічних галузей, яка займається дослідженням проблем освіти, самоосвіти

й виховання дорослих. Становлення андрогогіки як самостійної науки відбулося в 1950 – 1970-х роках (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 8).

Г. В. Купрікова

АНТИЦИПАЦІЯ (від лат. *anticipatio*; *ante* – перед і *capere* – брати) –

1) здатність живого організму підготуватися до реакції на певну подію до її появи (на думку П. К. Анохіна, це здатність системи в тій чи іншій формі передбачити розвиток явищ і результатів дії), що зазвичай виражається в певній позі чи русі та забезпечується механізмом акцептора результатів дії;
2) здатність людини уявляти собі можливий результат дії до її здійснення, у тому числі вирішення мисленнєвого завдання (це визначення запровадив В. Вундт у ХІХ ст.) (Романенко, О. В. (2015). Типологізація поняття «антиципація» в сучасній психологічній науці. *Юридична психологія*, 2, с. 40–52).

О. В. Львіна

АНТІОХІЙСЬКИЙ ПЛАН – одна з форм поєднання навчання у ЗВО з продуктивною працею. Уперше запроваджено в Антіохійському коледжі США. Відповідно до цього плану за кожними двома студентами закріплювалось одне робоче місце на виробництві, яке вони займали по черзі (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 9).

Г. В. Купрікова

АУТОАГРЕСІЯ (від лат. *autos* – сам, один і *aggressio* – напад) – складне психічне явище, неадекватна реакція особистості у формі емоційного вибуху, спрямованого проти самого себе. З точки зору психоаналізу, відноситься до механізмів психологічного захисту. Аутоагресія проявляється в самозвинуваченні, самоприниженні, завданні собі тілесних ушкоджень різного

ступеня тяжкості, аж до самогубства, у саморуйнівній поведінці (пияцтві, алкоголізмі, наркоманії, ризикованій сексуальній поведінці, виборі екстремальних видів спорту, небезпечних професій, у провокаційній поведінці) (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

АУТРИЧ (від англ. *out* – поза та *reach* – досягати, охоплювати) – активні дії щодо встановлення та підтримки контакту з цільовою групою для проведення роботи з нею шляхом відвідування місць зборів або проживання її представників.

Аутрич-робота – вулична робота; профілактичні заходи, спрямовані на закриті соціальні групи, що проводять поза стінами закладів, офісів, в умовах, звичних для цільової групи.

До маргінальних груп, на яких спрямовані методи аутрич-роботи належать: 1) особи, які вживають наркотичні речовини; 2) діти-безпритульники; 3) безхатченки; 4) неформальні молодіжні угруповання (панки, скіни тощо) (Андрущенко, А., Волик, А., Киценко, Н. (уклад.). (2004). *Настольная книга менеджера НПУО. Аутрич и консультирование [Сборник материалов по организации аутрич-работы и проведению консультированию в программах Снижения Вреда, реализуемых неправительственными организациями]*. Полтава, с. 22).

О. В. Ільїна

БАЗИСНА ДОВІРА ДО СВІТУ – уявлення дитини про надійність дорослих, емоційна близькість із ними (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] *Ужгород*. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

БАЗОВА ОСВІТА – суспільно необхідний рівень загальноосвітньої підготовки, який передбачає всебічний розвиток і цілісно-етичну орієнтацію особистості, формування загальнокультурної основи її освіти, громадянського та професійного становлення (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

БАКАЛАВР – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні й спеціальні знання та вміння, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ – сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також

унеможливають вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

БЕНЧМАРКІНГ (від англ. *Benchmarking*) – процес систематичного й неперервного вимірювання: оцінювання власної діяльності та порівняння її з діяльністю організацій-лідерів з метою отримання інформації, корисної для самовдосконалення (Watson G. H. *Strategic Benchmarking: How to Rate your Company's Performance Against the World's Best.* – New York: John Wiley, 1993). У звичайному розумінні бенчмаркінг означає вдосконалення самих себе, навчаючись в інших. За допомогою бенчмаркінгу проводять зовнішню оцінку організації. Його використовують як інструмент стратегічного планування та прогнозування, у якому завдання визначають не від досягнутого, а на підставі аналізу показників конкурентів (Гириловська, І. В. (2011) Інноваційна технологія підвищення якості управління розвитком освіти. *Проф.-техн. освіта*, 3, с. 23–24).

Г. В. Купрікова

БІХЕВІОРИЗМ (від англ. *Behavior* – поведінка) – психолого-педагогічна концепція, яка вивчає не свідомість, а поведінкові особливості людини. Головна ідея біхевіоризму полягає в тому, що поведінка дитини є керованим процесом, а основну роль в організації та здійсненні навчально-виховного процесу відіграє ідея алгоритмізації навчання.

Основоположником біхевіоризму є американський учений Дж. Уотсон, який висловив сентенцію про те, що поведінку людини можна пояснити за схемою «стимул – реакція». Учинки людини – це реакція на зовнішні подразники. Дитина адаптується до зовнішнього середовища, напрацьовує

власний комплекс реакцій. Завдання виховання полягає, таким чином, у спостереженні за поведінкою дитини, узагальненню відомостей та виведенням «нормативів» для педагогічної практики. (Уотсон, Д. (1980) *Бихевиоризм. Хрестоматія по історії психології. Період відкритого кризиса (початок 10-х років – середина 30-х років ХХ в.)*. Москва: Изд-во Московського ун-та, с. 34-44).

О. В. Ільїна

БЛОГІНГ – це мистецтво публікації, просування та розвитку ідей (формується спільнота, і водночас людина позиціонує себе як експерт в обраній сфері) (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinpko.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

БОЙСКАУТИЗМ (від англ. *boyscout* – хлопчик-розвідник) – одна з форм організації дитячого та юнацького руху, яка, за визначенням основоположника Баден-Пауелла, становить «систему виховання громадянськості через гру, систему, що є необхідним доповненням до школи» (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 14).

Г. В. Купрікова

БРЕНДИНГ У СФЕРІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ – маркетингова діяльність зі створення позитивного іміджу навчального закладу, основу якої становить соціальна відповідальність усіх учасників процесу надання, одержання й використання освітніх послуг, включаючи формування довіри та визначення унікальних характеристик бренду, які сприяють позиціонуванню його на ринку (Алдошина, М. В., Стрижак О. О. (2019). Особливості брендингу закладу вищої

освіти на ринку освітніх послуг. В: *Modern technologies in education : [Collective Scientific Monograph]*. Opole, p. 130–142).

Г. В. Купрікова

ВАЛІДНІСТЬ (від англ. *valid* — дійсний, має силу, придатний) – один з основних критеріїв якості тексту, коли ставлять завдання встановити відповідність між ступенем виразності властивості особи, яка цікавить дослідника, і методом її вимірювання. Лише перевірені навчальні тести можна використовувати в профорієнтації, профвідборі, у педагогічних і психологічних дослідженнях (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 15).

Г. В. Купрікова

ВЕБ-КВЕСТ (від англ. *web-quest*) – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого необхідні інформаційні ресурси мережі Інтернет. Веб-квест спрямований на розвиток навичок аналітичного й творчого мислення. Особливістю веб-квестів є те, що частина інформації або й уся інформація, надана на сайті для самостійної чи індивідуально роботи, насправді міститься на різних веб-сайтах. Завдяки гіперпосиланням учні (студенти) цього не відчують, працюючи в єдиному інформаційному просторі, для якого точне місцезнаходження інформації не є суттєвим. Учень або студент повинен зібрати матеріали в мережі Інтернет стосовно тієї чи тієї теми, розв'язати проблеми, використовуючи ці матеріали. Посилання на частину джерел дає викладач, а іншу частину учні або студенти повинні знайти самостійно, використовуючи для цього звичайні пошукові системи. Після завершення квеста учні або надають власті веб-сторінки щодо теми, або презентують інші творчі роботи, що можуть бути виконані як в електронному, друкованому форматі чи усній формі.

Уперше термін *веб-квест* запропонував професор освітніх технологій Б. Додж 1995 року. Він розробляв інноваційні додатки мережі Інтернет для

інтеграції в навчальний процес при викладанні різних навчальних дисциплін на різних освітніх рівнях. Наразі виокремлюють три принципи класифікації веб-квестів: 1) за тривалістю (короткі та тривалі); 2) за змістом (монопроекти та міжпредметні); 3) за типу завдань (переказ, компіляція, загадка, журналістське дослідження, творче конструювання, оцінка, аналітика, наука, дискусія, переконання) (Фоминых, Н. Ю. (2012) Использование технологий web-quest в преподавании английского языка. *Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: Європейський простір: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, Ялта, ч. 3, с. 174-181).

О. В. Ільїна

ВЕРБАЛІЗМ (від лат. *verbalis* — словесний) – надмірне захоплення словесними формами, марнослов'я. Вербалізм у навчанні – книжне, відірване від життя догматичне вивчення й засвоєння навчального матеріалу (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 16).

Г. В. Купрікова

ВИКЛАД ПРОБЛЕМНИЙ – створення вчителем проблемної ситуації, допомога учням у виділенні та «прийнятті» проблемного завдання, використання словесних методів для активізації розумової діяльності учнів, спрямованої на задоволення пізнавальних інтересів (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/nadpomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ (лат. *visualis* – зоровий) – процес перекодування словесного або символічного матеріалу в просторово-зорові уявлення і образи та оперування ними; використання наочності (таблиць, малюнків, муляжів,

ілюстрацій, предметів) під час навчання (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vчителju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ВІКТИМОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА (від лат. *victima* – жертва) – наукова галузь, яка досліджує розвиток людей із фізичними, психічними, соціальними, особистісними відхиленнями та дефектами; виявляє категорії людей, чий соціально-економічний, соціально-психологічний, правовий статус зумовлює існування передумов для нерівності в умовах конкретного суспільства, для дефіциту можливостей, розвитку й самореалізації. Віктимологія вивчає та аналізує причини такого стану, розробляє методи профілактики та мінімізації тих обставин, унаслідок яких людина стала жертвою несприятливих умов для соціалізації (Мудрик, А. В., Петрина, М. Г. (2016). Социально-педагогическая виктимология как отрасль знаний. *Вестник ПСТГ*, вып. 1 (40), с. 38-45).

О. В. Ільїна

ВІРТУАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР (від лат. *virtualis* — можливий) – засноване на використанні комп'ютерної техніки програмно-телекомунікаційне середовище, що реалізує єдиними технологічними засобами й взаємопов'язаним змістовним наповненням якісне інформаційне забезпечення студентів, педагогів, адміністрації навчального закладу. Подібне середовище має включати організаційно-методичні умови та сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки, передання інформації, що забезпечує оперативний доступ до педагогічно значущої інформації й створює можливість для спілкування педагогів й учнів (Нагаєва, И. А. (2012). Виртуальное образовательное пространство вуза как эффективная форма организации

педагогического процесса. *Инновационные технологии: межвуз. сб. науч. трудов.* Москва, 5, с. 161).

Г. В. Купрікова

ВІРУСНИЙ МАРКЕТИНГ – це процес створення й розміщення медіа вірусу – цікавого та привабливого контенту (подібно вірусам, такі технології використовують будь-яку сприятливу можливість для збільшення кількості переданих повідомлень). Передбачає створення зацікавленості представників цільової аудиторії у передачі маркетингового повідомлення іншим особам (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ВІТАГЕННЕ НАВЧАННЯ (від лат. *vita* – життя та грец. *genes* – народжений) – навчання, яке базується на актуалізації життєвого досвіду особистості, її інтелектуально-психологічного потенціалу з освітньою метою. Вітагенне навчання передбачає процес взаємодії студента та викладача, який сприяє студенту щодо формування повноти прояву індивідуальності, адекватних розвитку суспільства шляхом актуалізації всієї повноти досвіду, опора на досвід як усього людства, так і окремих його груп. Теорія вітагенного навчання визнає провідну роль вітагенного досвіду студента в реалізації освітніх завдань, причому за основу береться не весь життєвий досвід, а вітагенний, тобто та частина досвіду, яка є найбільш значущою для індивіда, часто актуалізується в адекватних ситуаціях. Вітагенне навчання, докорінно видозмінює навчальний процес та дозволяє переосмислювати життєвий досвід особистості як самостійне джерело нових знань. Вітагенне навчання дозволяє розглядати студента як рівноправного учасника процесу пізнання, в ролі носія ціннісного знання. При такому підході студент виступає не лише об'єктом, а й

суб'єктом пізнавальної діяльності (Белкин, А. С. (1999). Теория и практика витагенного обучения. Голографический поход. *Образование и наука*, 2, с. 34–44).

О. В. Ільїна

ВНУТРІШНЬОПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ – зв'язки між різними темами, розділами однієї дисципліни, що забезпечують системність засвоєння знань, формування умінь і навичок (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ГІПЕРКОМУНІКАТИВНІСТЬ – намагання особистості стати центром спілкування; неадекватне усвідомлення позиції співрозмовників, ігнорування їхніх точок зору (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ГЕРОГОГІКА (від грец. *geron* – стара людина) – наука про соціально-педагогічні проблеми людей похилого віку (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 22).

Г. В. Купрікова

ГІДНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНА – етична категорія, що характеризує особистість з погляду розширення поняття духовних цінностей за межі свого "Я" і поєднання особистісних переживань, відчуттів із загальнонаціональними цінностями (*Навчальні матеріали онлайн*. Словник педагогічних термінів.

(Педагогіка у запитаннях і відповідях. [online] Available at:https://pidru4niki.com/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ (англ. *globalization*) – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. У ширшому розумінні – перетворення певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі. Основними наслідками глобалізації є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн. Це об'єктивний процес, який носить системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства. В результаті глобалізації світ стає більш зв'язаним і залежним від усіх його суб'єктів. Відбувається збільшення як кількості спільних для груп держав проблем, так і кількості та типів інтегрованих суб'єктів (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] *Ужгород*. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ГНУЧКІСТЬ ЗНАНЬ – якісний критерій набутих знань, який передбачає вміння по-різному перегруповувати їх, переносити в нову ситуацію (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] *Ужгород*. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ГРА – форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення й засвоєння суспільного досвіду, зафіксованого в соціально закріплених

способах здійснення предметних дій, у предметах науки та культури. Для дітей дошкільного віку гра – провідний вид діяльності. Дитина реалізує зміст рольової гри у взятій на себе ролі згідно з певними правилами поведінки, що регулюють її виконання, тому будь-яка рольова гра – це школа довільної поведінки й діяльності, властивої поведінці й діяльності дорослих (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 24).

Г. В. Купрікова

GOOGLE CLASSROOM (укр. *Google Клас*) – безкоштовний вебсервіс, створений Google для навчальних закладів з метою спрощення створення, поширення й класифікації завдань безпаперовим шляхом. Основна мета сервісу – прискорити процес поширення файлів між педагогами та здобувачами освіти. Може використовуватися вчителями та учнями в школах, або в закладах вищої освіти – викладачами та студентами.

Google Classroom об'єднує в собі: Google Drive для створення і обміну завданнями, Google Docs, Sheets and Slides для їх написання, Gmail для спілкування, Google Calendar для розкладу та інші вебсервіси. Здобувачі освіти можуть бути запрошені до класу через приватний код, чи автоматично імпортуватися зі шкільного сайту. Кожен клас створює окрему папку на Google диску відповідного користувача Google Drive, куди подається робота, яку оцінює викладач. Мобільні додатки, доступні на iOS і Android, дозволяють користувачам робити фото та прикріпляти їх до завдань, ділитися файлами з інших додатків та мати офлайнний доступ до інформації. Педагог може відстежувати прогрес кожного здобувача освіти, а після оцінки його роботи, повернути її, супроводжуючи коментарями Українська Вікіпедія (2004). [online]. Available at:https://uk.wikipedia.org/wiki/Google_Classroom [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ – центральний принцип освіти, який передбачає перегляд усіх компонентів педагогічного процесу у світлі їхньої людинотворної функції, формування співробітництва між усіма учасниками педагогічного процесу. Гуманізація освіти означає повагу школи й педагогів до особистості дитини, довіру до неї, прийняття її особистісних цілей, запитів та інтересів, створення максимально сприятливих умов для розкриття та розвитку здібностей і обдарувань дитини, для її самовизначення (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 24).

Г. В. Купрікова

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ – переорієнтація освіти з предметно-змістового принципу навчання основ науки на вивчення цілісної картини світу, насамперед світу людини, культури; на формування системного мислення на основі загальнолюдської етичної концепції. Гуманітаризацію освіти спрямовано на подолання утилітарно-економічного, технократичного підходу до освіти як системи підготовки кадрів і робочої сили з його нехтуванням людськими й духовними цінностями (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 25).

Г. В. Купрікова

ДАЛЬТОН-ПЛАН, ДОЛТОН-ПЛАН (англ. *Dalton Plan*) – система організації навчально-виховної роботи в школах. Засновано на принципі індивідуального навчання. Систему розробила й уперше застосувала в США в місті Далтон (Массачусетс) педагог Гелен Паркхерст на початку ХХ ст. У 1920-их роках у модифікованому вигляді частково практикувалася в СРСР. Згідно з принципами роботи Дальтон-плану, учні самі обирали коло навчальних предметів, які мали опанувати, крім того, у навчальному процесі основну увагу приділяли самостійній роботі учнів. Класні кімнати замінювали на предметні навчальні лабораторії, матеріал навчальних програм розподіляли на місячні й

тижневі завдання. Учень отримував завдання, виконував його самостійно й здавав учителеві, якому відводилася роль консультанта. У СРСР Дальтон-план було трансформовано в бригадно-лабораторний метод. Місце індивідууму в ньому посідала бригада. Невдовзі метод було засуджено постановою ЦК ВКП(б) від 25 серпня 1932 р. «Про навчальні програми й режим у початковій і середній школі» і вилучено із практики радянської школи (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 25).

Г. В. Купрікова

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ – принцип реформування освіти в Україні на демократичних засадах, який передбачає децентралізацію, регіоналізацію в управлінні освітою, автономізацію навчально-виховних закладів у вирішенні основних питань діяльності, поширення альтернативних (приватних) навчально-виховних закладів, перехід до державно-громадської системи управління освітою (участь батьків, громадськості, церкви), співробітництво учитель–учень, викладач–студент у навчально-виховному процесі (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 26).

Г. В. Купрікова

ДЕОНТОЛОГИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ (від грец. *deontos* – обов’язок і *logos* – учення) – наука про професійну поведінку педагогічного працівника та його обов’язки. Змістом педагогічної деонтології слід вважати систему морально-етичних норм і принципів, що необхідні педагогу для виконання професійних обов’язків. До ключових етичних категорій педагогічної деонтології належать такі, як відповідальність, справедливість, честь, гідність, гуманність, повага, співчуття, демократичність, обов’язок.

Згідно з основними принципами педагогічної деонтології педагог повинен ставитися до учнів та колег не до як об’єктів спостережень і

педагогічних дій, а як до повноцінних особистостей зі сформованим духовним світом, бажаннями, сподіваннями та страхами. Ігнорування чи порушення принципів деонтології може знизити ефективність педагогічних зусиль або ж навіть завдати школи психічному, моральному чи фізичному здоров'ю дитини. Принцип «не зашкодь» у педагогіці є не менш вагомим, ніж у медицині.

Серед основних завдань педагогічної деонтології варто назвати такі: 1) вивчення принципів поведінки педагогічних працівників; 2) визначення відносин у системах «учитель-учень», «педагог-педагог» та «педагог-батьки»; 3) вивчення несприятливих чинників педагогічного процесу з метою мінімізації їхнього впливу на розвиток особистості; 4) пошуки шляхів усунення шкідливих наслідків недоброякісної педагогічної роботи. (Левитан, К. М. (1994). *Основы педагогической деонтологии*. Москва, 192 с.).

О. В. Ільїна

ДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ – документи, що визначають загальні обсяги навчального навантаження здобувачів початкової, базової середньої, профільної середньої освіти, вимоги до їх компетентностей і до згрупованих за відповідними освітніми галузями обов'язкових результатів навчання, яких вони мають досягти на відповідному рівні повної загальної середньої освіти (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 August 2020]).

Т. М. Берест

ДЕСТРУКТИВНИЙ МЕДІАІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ – вплив різноманітного медіаконтенту (інформація та деструктивно спрямовані способи її подання), специфічною ознакою якого є психологічно руйнівний, травматичний, небезпечний зміст повідомлення та/або форми передавання, які мають високий рівень медіаризиків, тобто можуть завдати шкоди здоров'ю,

розвитку та психологічному благополуччю людини, зокрема дитини певного віку (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016) [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ДЕЦЕЛЕРАЦІЯ – процес зворотній акселерації, він передбачає вповільнення процесів біологічного й психологічного дозрівання всіх органів і систем організму. Децелерація – гальмування інтелектуального, психічного й фізичного розвитку дітей дошкільного й шкільного молодшого віку, а також підлітків унаслідок об'єктивних причин (екологія, соціальна фрустрація, генні мутації, погіршення соціальних умов життя, зниження фізичної активності, погіршення харчування тощо) (Щуров, В. А., Могеладзе, Н. О., Горбачёва, Л. Ю. (2011). Децелерация роста тела детей как форма адаптации к изменившимся социально-экономическим условиям жизни. *Фундаментальные исследования*, 9-2, с. 322–325).

О. В. Ільїна

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ОСВІТИ (від лат. *diversus* – різний і *facere* – робити, тобто розмаїття; різнобічний розвиток; розширення активності; вихід за межі основного змісту діяльності; розвиток напрямів діяльності) – процес розширення асортименту освітніх послуг; широке розмаїття освітніх послуг, реалізація принципів альтернативності й варіативності, забезпечення якості освіти, які мають задовольняти попит споживачів залежно від ринкових умов.

Уперше термін *диверсифікація* було використано в середині 50-х років ХХ століття. Він визначив нове явище в економіці розвинутих країн, пов'язане з концентрацією капіталу на міжгалузевому рівні.

На сучасному етапі виокремлюють такі напрями диверсифікаційних освітніх процесів: 1) модернізація змісту, технологій підготовки фахівців, системи управління якістю освіти; 2) розробка механізмів інтеграції ЗВО

соціально-економічне та соціально-педагогічне середовище; 3) удосконалення механізмів посилення практичної спрямованості підготовки фахівців відповідно потреб регіону; 4) розробка механізмів забезпечення єдності державного та регіонального компонентів у змісті освіти, посилення її виховної складової; 5) створення умов для формування нової типології освітніх установ, побудованих на засадах інтеграції освітніх структур і гнучкості освітніх форм. (Верозубова, Т. Г. (2019). Диверсифікація як одна із тенденцій розвитку сучасної освіти. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*: матеріали V Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції [online]. Запоріжжя. Available at:<https://ele.zp.ua/sites/conference2019/> [Accessed 20 August 2020]).

О. В. Ільїна

ДИДАКТОГЕНІЯ (від давн.грец. *didaktos* – вивчений, засвоєний та *genea* – народження) – негативний психічний стан учня, що викликаний порушенням педагогічного такту з боку вчителя або вихователя. Виявляється в підвищеному нервово-психологічному напруженні, страхах, пригніченому стані тощо. Негативно позначається на діяльності учнів, утруднює спілкування. В основі дидактогенії лежить психічна травма, у якій винен педагог. Дидактогенія нерідко переростає в невроз (Матвіїв, І. В. (2017). Дидактогенія як наслідок педагогічно-необґрунтованого впливу на підлітків. *Международный научный журнал «Интернаука»*, 1 (23), с. 71–73).

О. В. Ільїна

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА – можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь-який зручний час.

Дистанційне навчання передбачає організацію навчально-виховного процесу з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, що забезпечують інтерактивну взаємодію учнів та педагогів на різних етапах навчання, а також самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

До переваг дистанційної освіти належать такі: гнучкість, зручність, актуальність, модульність, економічна ефективність, інтерактивність, відсутність географічних кордонів, більші можливості контролю якості навчання (Штихно, Л. В. (2016). Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*, 6 (33), с. 489–493).

О. В. Ільїна

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ – організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх, як правило, опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій (MON.gov.ua, (2013). *Положення про дистанційне навчання* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://mon.gov.ua/ua> [Accessed 09 March 2020]).

Г. В. Купрікова

ДІВІНАЦІЯ (від лат. *divinatio* – передбачаю, передрікаю) – прогнозування майбутнього, моделювання ситуацій на підставі спостережень за поведінкою учня або інтуїтивно (Загвязинский, В. И., Закирова, А. Ф., Строкова, Т. А. (сост.). (2008). *Педагогический словарь*. Москва: Изд. центр «Академия», 352 с.).

О. В. Ільїн

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД – спрямування навчально-виховного процесу на оволодіння різними видами діяльності, у процесі якої учні здобувають знання, набувають діяльнісного досвіду, формують навички взаємодії зі світом, суспільством, іншими людьми (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород.

Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ЕВРИТМІЯ (від давн.грец. *evritmya* – гармонійність) – специфічне для вальдорфської педагогіки заняття. Евритмія (або ритміка) – мистецтво рухатися, яке було створене австрійським філософом Р. Штайнером. Дитина має відчувати «правильний ритм», за допомогою рухів і жестів висловити настрій і гармонію музики. Розповідаючи вірш, учень намагається жестами передати значення та настроїв твору. Саме тому евритмію називають зоровою мовою або зоровим співом. Заняття евритмією проводять на основі наслідування вихователя чи вчителя. Матеріалом можуть бути вірші, казкові сюжети, пісні (Смирнова, Е. О. (2005). *Педагогические системы и программы дошкольного воспитания: учеб. пособие для студентов пед. училищ и колледжей*. Москва: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 119 с.).

О. В. Льїна

ЕДАЛТОМОРФІЗМ (від англ. *adulthood*) – інтерпретація поведінки людини з точки зору дорослого; невиправдана атрибуція дитині характеристик, рис, що притаманні дорослому (Мещеряков, Б., Зинченко, В. (сост.). (2004). *Большой психологический словарь*. Санкт-Петербург: Прайм-ЕВРОЗНАК, 637 с.).

О. В. Льїна

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК (ПОСІБНИК) – електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

«ERASMUS» – європейська міжнародна програма (з 1987 р.) з обміну студентів, викладачів та науковців країн - членів ЄС, а також Ісландії, Ліхтенштейну, Македонії, Норвегії, Туреччини, які хочуть навчатися за кордоном, вивчати культуру іншої країни тощо; програма співпраці між університетами різних країн; з 1995 р. – складова міжнародної програми «Сократ» (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

E-SCHOOL.net.ua – сучасний онлайн-ресурс для змішаного та дистанційного навчання учнів 5-11 класів із матеріалами, що пройшли експертизу та відповідають державним освітнім стандартам. Всеукраїнська школа онлайн забезпечує учнів відеопоясненнями, конспектом, тестами та можливістю відслідковувати свій навчальний прогрес. А вчителів – необхідними методичними рекомендаціями та прикладами застосування сучасних освітніх технологій (E-SCHOOL.net.ua (2019). [online] Available at:<https://lms.e-school.net.ua/> [Accessed 9 March 2021]).

ЕТНІЗАЦІЯ ВИХОВАННЯ (від грец. *ethos* – народ) – насичення виховання національним змістом, що спрямований на формування національної свідомості й національної гідності особистості; формування рис національної ментальності; виховання у молоді почуттів соціальної відповідальності за збереження, примноження і життєдіяльність етнічної культури цінностями (Педагогіка у запитаннях і відповідях. [online] Available

at:https://pidru4niki.com/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ЕТНОПЕДАГОГІКА (від грец. *ethnos* – народ), народна педагогіка – галузь емпіричних знань про виховання, що були здобуті впродовж історичного розвитку того чи того народу. Етнопедагогіка спрямована на гармонійний розвиток особистості в психологічно близького оточенні й сприяє формуванню творчих можливостей людини відповідно до норм суспільною моралі, поведінкової культури, навичок трудової діяльності, духовності, художньо-естетичних ідеалів, що забезпечують єдність поколінь народу. Серед засобів етнопедагогіки – дитячий фольклор, народні іграшки, ігри, дотримання звичаїв та обрядів, професійні народні ремесла та прилучення дітей до народного мистецтва.

Основою етнопедагогіки є національне виховання, бо воно «сповідує, – як наголошує В. Н. Ликов, – ту саму мету – виховати національно свідому особистість, громадянина, який би дорожив національними й загальнолюдськими вартостями та святинями, глибоко пізнав би їх та поважав» (Мосіяшенко, В. А. (2005). *Українська етнопедагогіка*. Суми: ВТД «Університетська книга», 176 с.).

О. В. Ільїна

ЗАПУЩЕНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНА – стійкі відхилення від норм у моральній свідомості, поведінці чи навчальній діяльності, спричинені недоліками педагогічного впливу (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 36).

Г. В. Купрікова

ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту

за будь-яким видом та формою здобуття освіти (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ЗОНА НАЙБЛИЖЧОГО РОЗВИТКУ – розбіжність у рівні складності завдань, які вирішує дитина самостійно (актуальний рівень розвитку) і під керівництвом дорослого; здатність дитини за допомогою дорослого або в співдружності з ним виконувати те, що вона не спроможна зробити самостійно й таким чином піднятися на вищий ступінь розвитку. Поняття «зона найближчого розвитку» упровадив Л. С. Виготський, який уважав, що реальні відношення розумового до можливостей навчання можна виявити за допомогою визначення рівня актуального розвитку дитини та її зони найближчого розвитку; навчання, створюючи останню, «веде» за собою розвиток, і тільки те навчання дієве, яке «забігає» наперед розвитку (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 38).

Г. В. Купрікова

ІЗОМОРФІЗМ (від давн.грец. *izos* – рівний, однаковий, подібний і *morf* – форма) – взаємодія індивіда зі світом, а також процес утворення й функціонування світу особистості (Загвязинский, В. И., Закирова, А. Ф., Строкова, Т. А. (сост.). (2008). *Педагогический словарь*. Москва: Издательский центр «Академия», 352 с.).

О. В. Львіна

ІМПРИНТИНГ (від англ. *imprinting*, від *imprint* — залишати слід, фіксувати, запам'ятовувати, відкарбовувати) – фіксація певної інформації в пам'яті та залежність від неї. Відповідно до теорії імпринтування (або

імпринтингу), свідомість людини будується на основі деяких основоположних поведінкових установок (імпринтів), «утиснутих» у структуру особистості в певні періоди її формування. До того ж поняття «імпринтинг» уживають у переносному значенні. Конкретніше воно означає ситуацію, коли людина у свій час отримала про когось або про щось викривлену інформацію й надалі настільки перебуває під її впливом, що навіть коли отримує факти, які спростовують те, що перед тим було прийняте як істина, то не може їх належно сприйняти й оцінити. Отже, імпринтинг – це стереотип із крайнім упередженням до когось чи чогось. У науковий обіг термін увів К. З. Лоренц. Австрійський зоолог і зоопсихолог, один з основоположників етології – науки про поведінку тварин – у дослідженнях зауважував, що тварини успадковують поведінку своїх батьків. Відповідно до змісту поняття, це серйозний психофізіологічний механізм, завдяки якому мозок здатний надовго зберігати зорові, слухові та інші образи (Єрмакова, С. С. (2020) Освітній імпринтинг. Глобалізаційні виклики часу. *Управління якістю підготовки фахівців: Матеріали науково-методичної конференції* [online]. Одеса. Available at: <http://mx.ogasa.org.ua/handle/123456789/8809>) [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://Zakon.Rada.Gov.Ua/Laws/Show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНЕ ЗАНЯТТЯ – заняття з одним учнем чи студентом з метою підвищення рівня його знань та розкриття потенційних творчих здібностей (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ (від англ. *inclusion* — включення) – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ (від англ. *inclusion* — включення) – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ – одна з форм інвестиційної діяльності, що забезпечує розробку, розповсюдження, застосування інновації у системі освіти з метою її вдосконалення або оновлення і характеризується процесами: виявлення інноваційної ініціативи, створення, апробації, розповсюдження, освоєння, збереження та експертизи освітньої інновації (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС – послідовність творчих актів, які в сукупності приводять до появи соціально значущого нововведення (Палько,

Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ІННОВАЦІЙНО-КРЕАТИВНЕ ПІЗНАННЯ – процес вивчення новаторами і інноваторами сутності новацій й шляхів їхнього інноваційного впровадження до практики, що передбачає наявність або формування здібностей до: розробки філософії й методології інноваційної діяльності для конкретного нововведення; пошук нових ідей на альтернативній основі і варіативній сфері їхнього застосування; організація і розширення векторів науково-технічної інформації, соціально-економічних та інших ідей; збереження нових інноваційних ідей та оформлення патентів, прав інтелектуальної власності їхніх творців; проведення наукової та громадської експертизи інновацій, їхньої відповідності духовним, культурним, національним і загальнолюдським цінностям, з метою отримання позитивного ефекту і виключення негативних наслідків для суспільства та його членів, оцінка очікуваних прогресивних змін в суспільстві та економіці – радикальних і поміркованих, якісних і кількісних, глобальних і локальних, системних і приватних (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ІНСАЙТ (англ. - осяяння, проникнення в сутність) – раптове розуміння сутності проблемної ситуації, що виражається у можливості побачити зв'язки між її елементами у новому ракурсі (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online]

Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ІНСТИТУЦІЙНА АКРЕДИТАЦІЯ – оцінювання якості освітньої діяльності закладу вищої освіти, що проводиться за його ініціативою Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти у співпраці з експертами різних рівнів (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ІНТЕГРОВАННИЙ УРОК – урок, на якому вивчають складні питання, що є предметом розгляду різних навчальних дисциплін, наприклад мови й літератури, мови й історії, літератури та образотворчого мистецтва й музики. Інтегровані маркетингові комунікації – це взаємодія всіх форм комплексу комунікацій, при якому кожна із форм повинна бути інтегрована з іншими інструментами маркетингу і підкріплена ними для досягнення максимальної ефективності (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ (від лат. *interior* – внутрішній) – буквально: перехід ззовні всередину; психологічне поняття, що означає формування стабільних структурно-функціональних одиниць свідомості через засвоєння зовнішніх дій з предметами й оволодіння зовнішніми знаковими засобами (наприклад, формування внутрішнього мовлення із зовнішнього мовлення). Л. С.

Виготський відносив поняття «інтеріоризація» до формування «системної» будови свідомості, що протиставляється «смісловій» будові. Однак інтеріоризація не завершує процес формування вищих психічних функцій, потрібна ще інтелектуалізація (або раціоналізація). У педагогіці інтеріоризацію розглядають як формування внутрішніх структур людської психіки за допомогою засвоєння зовнішньої соціальної діяльності, привласнення життєвого досвіду, становлення психічних функцій і розвитку в цілому (Сіняговська, І. Ю. (2015). Проблема інтеріоризації знань у психолого-педагогічній науці. *Педагогіка вищої та середньої школи* [online], вип. 45, с. 292-298. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2015_45_57).

Г. В. Купрікова

ІНТЕРНЕТ-АДИКЦІЯ, АБО ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ – психічний розлад, нав'язливе бажання вийти в інтернет і хвороблива нездатність вчасно відключитися від нього. Це явище може спричинити стан, у якому людина фокусуватиметься на віртуальному, а не реальному світі. Людина в такому стані може ігнорувати потребу в їжі, туалеті, сні, живому спілкуванні, фізичній активності тощо. У міжнародній класифікації психічних розладів – англ. *Internet Addiction Disorder* (IAD). Айвен Голдберг (Ivan Goldberg) у 1995 році запропонував термін *IAD*, а пізніше розробив набір діагностичних критеріїв інтернет-залежності (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

ІНТЕРНЕТ-ТЕСТУВАННЯ – тестування учнів, студентів, слухачів освітніх програм із використанням мережі Інтернет в режимі оффлайн чи онлайн. Інтернет-тестування передбачає використання комп'ютерних технологій (ПК, планшет, смартфон тощо) для виконання тестів; використання телекомунікаційних технологій для отримання доступу до тестових завдань; використання тестових завдань, для яких заздалегідь було виконано процедурні

етапи формування тесту (планування, укладання, апробація, обробка й інтерпретація результатів, перепланування, оформлення й підготовка інструкцій до тесту); виконання завдань у режимі онлайн, тобто в режимі реального часу або ж оффлайн із подальшим надсиланням результатів тесту на сайт або електронну пошту викладача. Інтернет-тестування має низку переваг: швидкість, доступність, робота в режимі реального часу, мобільність, підвищення мотивації тощо. Водночас фіксуються недоліки такого роду тестування: використання «колективного розуму»; використання різних допоміжних матеріалів; написання скриптів для вилучення питань чи заміни відповідей; програмні помилки; активна атака (зламування програми) (Пижурин, Н. Ф., Тарануха, С. Н. (2009). Інтернет-тестирование – инструмент совершенствования учебного процесса. *Вестник государственного университета морского и речного флота им. адмирала С. О. Макарова. Журнал университета водных коммуникаций*, 3, с. 177–180).

О. В. Ільїна

ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА (САМООСВІТА) – освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

Т. М. Берест

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ – тенденція розвитку освіти, пов'язана з розширенням застосування інформаційних мереж і технологій в освітній практиці (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення*

учителя: короткий словник термінів [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИЙ ЦЕНТР ЗАКЛАДУ – новий вид бібліотеки з розширеними функціями, з використанням новітніх комп'ютерних технологій, мета якого – забезпечення інформаційних потреб учнів і педагогічних працівників, виховання інформаційної культури, впровадження сучасних носіїв інформації, мультимедійних технологій і розширення освітнього простору (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).*

Т. М. Берест

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (ЕЛЕКТРОННА ОСВІТНЯ ПЛАТФОРМА) – програмно-технічний комплекс, що об'єднує систему електронних освітніх ресурсів, програмне забезпечення для створення, накопичення та доступу до таких ресурсів, а також для організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання (у тому числі ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за навчанням) (MON.gov.ua, (2013). *Положення про дистанційне навчання [online]. Київ, Україна. Available at: <https://mon.gov.ua/ua> [Accessed 09 March 2020]).*

Г. В. Купрікова

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ (ЦИФРОВІ) ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ – технології створення, накопичення, зберігання та доступу до електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів

(інтегрованих курсів), а також забезпечення організації та супроводу освітнього процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі мережі Інтернет (MON.gov.ua, (2013). *Положення про дистанційне навчання* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://mon.gov.ua/ua> [Accessed 09 March 2020]).

Г. В. Купрікова

КВАЛІМЕТРІЯ ПЕДАГОГІЧНА (від лат. *quali* – якість і *metro* – вимірювати) – напрям педагогічних досліджень, основною метою якого є вимірювання й оцінка педагогічних параметрів і характеристик, а також галузь педагогічного дослідження, спрямована на діагностування специфічних професійних якостей педагогів. Сукупність цих якостей називають професіоналізмом, майстерністю, а методики їх оцінки традиційно називають атестацією педагогів або навіть освітніх установ (Кухта, М., Рацюк, О. (2009). Основи педагогічної кваліметрії у змісті професійної підготовки майбутнього вчителя. *Науков. вісник Ужгородського нац. ун-ту*, вип. 16-17, с. 63–64).

О. В. Ільїна

КЕЙС-МЕТОД (англ. *Case method*, метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) – техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Ті, що навчаються, повинні досліджувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення й обрати найкраще з них. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

«КЕНГУРУ» – міжнародний математичний конкурс для учнівської молоді, що проводиться в Україні з 2012 року під егідою ЮНЕСКО в

Львівському фізико-математичному ліцеї при Львівському національному університеті імені І. Франка; мета – популяризація математики, підтримка талановитих школярів, активізація творчої діяльності вчителів («Кенгуру» (1997). [online]. Available at: <http://kangaroo.com.ua/index.php?r=pages/view&alias=root> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (англ. *key competences*) – компетентності, які необхідні всім громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

КОГНІТИВНА ГНУЧКІСТЬ (англ. *cognitive flexibility*) – психологічний феномен, що визначає здатність людини адаптуватись до змін, успішно вирішувати нові проблеми. Когнітивна ригідність визначається труднощами в переключенні на будь-що нове, нездатність змінювати спосіб реагування в нових умовах, супротив змінам, тугорухомість мислення, жорсткість когнітивних схем, стереотипія (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

КОМПЕТЕНТНІСТЬ – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає

здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ – відкрите або закрите ІКТ-навчальне середовище педагогічних систем, основними дидактичними функціями якого є педагогічно доцільне координоване й інтегроване використання комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, електронно освітніх ресурсів і сервісів, відкритих або закритих інформаційно-комунікаційних мереж, орієнтованих на потреби учасників навчального процесу (Сороко, Н. В. (2012). *Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів філологічної спеціальності в умовах комп'ютерно-орієнтованого середовища*. Канд. пед. наук : 13.00.10. Київ, с. 41).

Г. В. Купрікова

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД – спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є загальні (базові, ключові) і спеціальні (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання протягом усього життя людини, вони поступово поглиблюються й збагачуються залежно від рівня освіти. У вищій освіті та професійній підготовці виділяють, крім загальних (базових, ключових), професійні (пов'язані зі спеціальністю) та фахові (пов'язані зі спеціалізацією) компетентності (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

КОМП'ЮТЕРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ – негативний психологічний наслідок надмірного й неконтрольованого захоплення людини комп'ютерною грою та інтернетом. Полягає в нездатності подолати бажання постійно використовувати комп'ютер. Нині, коли комп'ютери та інтернет стали загальнодоступними, відбулося різке збільшення кількості осіб з неконтрольованим потягом до них. Комп'ютерна залежність найбільш поширена серед підлітків та молоді. Інші назви: *комп'ютерна ігроманія, комп'ютерний фанатизм, комп'ютерна адикція, комп'ютерна наркоманія* та ін. Є однією з найактуальніших проблем сучасної медицини. Психологи вважають, що комп'ютерна залежність – це один із проявів соціальної пасивності (соціопатії) (*Енциклопедія сучасної України*. (2014). [online]. Available at: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=4394 [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

КОНГРУЕНТНІСТЬ (від лат. *congruens* – відповідний) – узгодженість інформації, яку людина передає вербальним і невербальним способом), несуперечливість уявлень, переконань і мовлення особистості. Термін був запропонований К. Роджерсом.

У загальному розумінні конгруентність передбачає стан цілісності, щирості, коли людина відчуває, думає, говорить і робить одне й те саме. До неконгруентної поведінки можна віднести ситуацію брехні, лестоців, коли хтось із сумним виразом обличчя говорить, що йому весело (Мещеряков, Б., Зинченко, В. (сост.) (2004). *Большой психологический словарь* / Санкт-Петербург: Прайм-ЕВРОЗНАК, с. 205).

О. В. Льїна

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ (від англ. *contents* – зміст) – метод дослідження, який використовують у педагогіці. Він полягає у виявленні й оцінці

специфічних характеристик текстів та інших носіїв інформації, наприклад, відеозапису, телевізійних передач і радіопрограм, інтерв'ю, дитячих робіт, шкільної документації тощо (Коджаспирова, Г. М., Коджаспиров, А. Ю. (сост.) (2005). *Словарь по педагогике*. Москва: ИКЦ «МарТ», с. 178).

О. В. Ільїна

КОНФОРМНІСТЬ (від пізньо лат. *conformis* — подібний, схожий) – схильність до групового тиску й зміна своєї поведінки під впливом інших осіб, групи. Конформізм, на відміну від сугестивності, є усвідомленою поступливістю людини думці більшості групи заради уникнення конфлікту з нею.

Причинами конформності є такі: 1) наполеглива поведінка інших людей для переконання особистості в її помилках; 2) прагнення уникнути покарання, осуду чи засудження з боку групи інших людей; 3) невпевненість у тій інформації, якою оперує людина (Тверда, А. О., Биковський, Є. О. (2011) *Детермінанти конформності в підлітковому віці*. В: *Психологія*. [online]. Available at: http://medpsychology.pp.ua/determinanti_konformnosti [Accessed 9 March 2021]).

О. В. Ільїна

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА – галузь педагогіки, яка досліджує проблеми освіти, навчання й виховання осіб (переважно дитячого віку) з вадами психофізичного розвитку. У прийнятій в Україні номенклатурі педагогічних наук корекційну педагогіку виділено в самостійну спеціальність, яка об'єднує низку дисциплін, що вивчають специфіку педагогічної діяльності при значних порушеннях у дітей слуху (сурдопедагогіка), зору (тифлопедагогіка), мовлення (логопедія), опорно-рухової системи (ортопедагогіка), інтелектуального розвитку (олігофренопедагогіка), емоційно-вольової сфери й біопсихічних механізмів соціальної поведінки (цей напрям разом із олігофренопедагогікою називають психокорекційною педагогікою)

(Енциклопедія сучасної України. (2014). [online]. Available at: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3530 [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІ ПОСЛУГИ (ДОПОМОГА) –

комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

КРЕАТИВНА МОТИВАЦІЯ – процес здійснення спонтанної стимуляції або спеціальної активізації індивідуальної і колективної, науково-технічної та соціально-економічної творчості, що є головним джерелом новацій як предмета інноваційної діяльності (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ – вміння створювати, проектувати нові зв'язки, властивості, відносини шляхом актуалізації, розкриття потенційних можливостей, ресурсів живої системи. Це конструювання ідей у процесі самоорганізації мислення (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

КРЕАТИВНІСТЬ (з англ. *creation* – створення) – передбачає вміння створювати, проектувати нові зв'язки, властивості, відносини ідей в процесі мислення, шляхом актуалізації, розкриття потенційних можливостей, ресурсів живої системи. сутність якостей психіки, що забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особи, а також засоби до створення якісно нового, шляхом руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку проходження (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

КРЕДИТ ECTS – умовна одиниця виміру трудомісткості певної частини програми вищої освіти. Кредит за національною шкалою - обсяг навчального часу (аудиторного і самостійного), відведеного на вивчення предмета протягом одного семестру в обсязі 54 години. Кредитна система – систематичний спосіб описання освітньої програми з доданням кредитів до її компонентів. Опис кредитів у системах вищої освіти може базуватися на різних параметрах – обсяг роботи, результати навчання, контактні години (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

«ЛЕВЕНЯ» – всеукраїнський учнівський конкурс з фізики, який проводиться Львівським фізико-математичним ліцеєм при Львівському національному університеті ім. І.Франка; учасники – учні 7-11 класів (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий*

словник термінів [online] *Ужгород*. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

«ЛІНГВА» («LINGUA») – міжнародна освітня програма з 1989 р., спрямована на розвиток вивчення іноземних мов; передбачає підготовку та вдосконалення вчителів іноземних мов (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] *Ужгород*. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МАГІСТР (від лат. *magister* – учитель) – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад; академічний ступінь, що присвоюється у вищих навчальних закладах (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] *Ужгород*. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МАГІСТРАТУРА (від лат. *magistratus* – сановник, начальник) – керівний орган у вищих навчальних закладах, які здійснюють підготовку магістрів (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] *Ужгород*. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МАЄВТИКА (від грец. μαευτική – повивальне ремесло) – запропоноване Сократом мистецтво витягувати приховане в людині правильне знання за допомогою майстерних навідних питань. Термін походить від грецького слова й буквально означає «акушерство», «повивальне мистецтво», але зазвичай уживається для назви бесід чи суперечок, які вів Сократ. Він розробив власний метод пошуку істинного знання – мистецтво народження істини. Сократ ніколи не давав готових відповідей. Своїми питаннями та запереченнями він намагався навести співрозмовника на правильні умовиводи й рішення. Сократичний метод є дедуктивним прийомом, що складається у визначенні понять шляхом виключень. Суть в протиставленні зовнішнього софістичного знання й внутрішнього філософського, якому навчити не можна, але можна відкрити в собі самому (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Маєвтика> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ – діяльність, спрямована на вивчення запитів (пропозицій) споживачів та їх формування у майбутньому на основі надання й отримання освітніх послуг з метою розвитку особистості споживача й піднесення освіти як соціальної цінності (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МАРКЕТИНГОВІ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ – це комплекс соціальних та управлінських процесів, які спрямовані на якнайповніше задоволення потреб споживачів у мережі Інтернет при формуванні пропозиції та системи обміну товарів і послуг за допомогою інформаційних

комунікаційних технологій (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ – рівень медіа-культури, який стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе та спілкуватися за допомогою медіа-засобів, свідомо сприймати й критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіа-джерелами, осмислювати владні відносини, міфи й типи контролю, які вони культивують. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАІМУНІТЕТ ОСОБИСТОСТІ – здатність особистості протистояти агресивному медіа-середовищу. Забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіа-продукції, передбачає медіа-обізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ – забезпечення комфортних і розвивальних емоційно-когнітивних переживань особистості у її взаємодії з медіапростором для реалізації життєвих завдань і

цінностей, частина гуманітарної безпеки. Медіаінформаційна безпека людини залежить від здійснення запобіжних заходів в медіаінформаційному полі з боку держави, а також від здатності кожної окремої особистості чинити опір деструктивним медіаінформаційним впливам – психологічним технологіям впливу. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ – МІГ
(*mediaandinformationalliteracy* – MIL) – сучасна стратегія ЮНЕСКО, яка полягає у поєднанні традиційних концептів «медіаграмотності» та «інформаційної грамотності» в спільний концепт МІГ, що позначає комбінований набір компетенцій (знань, навичок і відносин), необхідних на сьогодні для життя й роботи. МІГ розглядає всі види засобів масової інформації та інших постачальників інформації, таких як бібліотеки, архіви, музеї та інтернет, незалежно від використовуваних технологій. МІГ спрямована на розширення прав і свободи самовираження людей, забезпечення рівноправного доступу до інформації та знань і сприяння формуванню вільної, незалежної та плюралістичної медіа- й інформаційної системи.

Концепт МІГ передбачає визнання провідної ролі інформації та медіа в повсякденному житті. МІГ лежить в основі свободи слова та інформації, оскільки дає змогу громадянам зрозуміти функції засобів масової інформації та інших постачальників інформації, критично оцінювати їх зміст, а також ухвалювати обґрунтовані рішення, будучи як користувачами, так і виробниками інформації та медіаконтенту. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ – рівень медіа-культури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного та політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіа-культурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіа-простором, створювати нові елементи медіа-культури сучасного суспільства. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАКУЛЬТУРА – сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва та передавання інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому. На особистісному рівні медіа-культура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАОБІЗНАНІСТЬ – рівень медіа-культури, який передбачає засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їх історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, уміння убезпечити себе від негативних інформаційних впливів і вільно орієнтуватись у світі інформації. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАОСВІТА – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою масмедіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Медіаосвіту вперше було введено в систему освіти у Великій Британії. Там з 1930-х років були зроблено перші освітні ініціативи, спрямовані на захист споживачів від шкідливого впливу ЗМІ. Інші провідні країни в цій галузі також є англomовними: Австралія, Південна Африка, Канада й США. Ще 1984 року ЮНЕСКО так визначила суть медіаосвіти: «Навчання теорії й практичних умінь для оволодіння сучасними засобами масової комунікації, що розглядається як частина специфічної й автономної галузі знань у педагогічній теорії і практиці. Її слід відрізняти від використання ЗМІ як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань». В останні роки це нове педагогічне відгалуження привертає все більше уваги провідних міжнародних організацій та освітянської громадськості. Саме за допомогою медіаосвіти особистість здобуває інформаційну свободу – право одержувати інформацію, необхідну для життя, розвитку та професійної діяльності, висловлювати свої погляди з приводу тих або інших явищ і подій, передавати інформацію (і що більш важливо – знання) іншим людям (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

МЕДІАОСВІТНІЙ РУХ – інтеграція громадських об'єднань різного спрямування, державних інституцій освітнього, культурного та іншого профілю в напрямі розвитку медіа-культури суспільства, зокрема дітей і молоді. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ.

Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕДІАПЕДАГОГИ – учителі, викладачі, вихователі всіх ланок системи освіти, керівники медіа-студій різного профілю в структурі центрів роботи з молоддю та інших організацій, які мають відповідну педагогічну й медіапсихологічну компетентність та впроваджують медіа-освіту. (*Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* (2016). [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕНТАЛЬНІ КАРТИ (англ. *mind map*) – метод структуризації інформації за допомогою графічних записів у вигляді діаграми із використанням семіотичних елементів (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕТАІНФОРМАЦІЯ (від лат. *meta* – мета, кінцевий пункт, межа, край) – інформація про засоби й методи переробки інформації або про те, де знайти інформацію. Це інформація про структуру іншої інформації.

Характерною відмінністю між інформацією та метаінформацією є те, що інформація може існувати окремо від метаінформації у формі повідомлення й виконувати певні соціальні функції без включення в конкретну інформаційну систему, наприклад, у вигляді надпису.

Метаінформація може виникнути лише в системі, оскільки її зміст визначається структурою локального документного масиву, його реквізитами, а

також особливостями технології фіксування інформації (Палеха, І. Ю., Леміш Н. О. (2009) *Загальне документознавство*. Київ: Ліра-К, с. 184).

О. В. Львіна

МЕТОД КЛАСТЕРІВ (від англ. *cluster* – пучок, рій, скупчення) – метод, який дозволяє представити на занятті великий обсяг інформації в структурованому й систематизованому вигляді, виявити ключові слова теми. Таким чином підвищується мотивація, адже самі ідеї сприймаються легше. Вважаю, що людині потрібні графічні образи, тому що мозок краще запам'ятовує моделі. Представлення інформації у формі кластера сприяє творчій обробці, а тому забезпечує засвоєння її на рівні розуміння. Кластери дозволяють розвивати мислення, робити його більш гнучким, позбавлятися стереотипів, догматичне мислення перетворювати в критичне. Якщо створення кластерів подається як домашнє завдання, то сприймається студентами як творча робота, у якій є можливою реалізація власного бачення проблеми, власний підхід, варіативність як засіб самореалізації, самоутвердження. Правила створення кластера: 1. Посередині чистого листка (класної дошки), документу Word, слайді Power Point записуємо ключове слово чи речення теми. 2. Кругом нього – слова чи речення, що доповнюють тему. 3. Довкола записаних слів з'являються «супутники» і встановлюються нові логічні зв'язки. Унаслідок цього з'являється структура, яка графічно відображає послідовність процесу мислення, визначає інформаційне поле заданої теми (Драннік, О. В. *«Кластер» як один із методів формування критичного мислення студентів на уроках суспільних дисциплін*. (2016) [online]. Available at: <https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2016> [Accessed 9 March 2021]).

О. В. Львіна

МЕТОД ПРОЄКТІВ – комплексний метод навчання, який дозволяє будувати навчальний процес, виходячи з інтересів учнів, що дає можливість учню виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї

навчально-пізнавальної діяльності, результатом якої є створення певного продукту чи явища. В основі методу лежить розвиток пізнавальних, творчих інтересів учнів, їх умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Метод проєктів орієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову. Роль учителя – ретельне планування роботи: докладне структурування змістової частини проєкту із зазначенням поетапних результатів і термінів їх представлення. (Сазоненко, Г. (2008) *Технології дистанційного навчання* [online]. Available at: <https://osvita.ua/school/method/technol/1303/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МЕТОД ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ – різновид методу проєктів, спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів-партнерів, організована на основі комп'ютерної телекомунікації. Така діяльність має спільну мету, узгоджені методи, способи виконання й спрямована на досягнення спільного результату. Телекомунікаційні проєкти педагогічно виправдані в тих випадках, коли в ході їх виконання передбачаються множинні систематичні спостереження або порівняльне вивчення, дослідження того чи іншого явища за різних умов тощо. (Сазоненко, Г. (2008) *Технології дистанційного навчання* [online]. Available at: <https://osvita.ua/school/method/technol/1303/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МОДЕЛЬНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну*

середню освіту [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

Т. М. Берест

МОДУЛЬ – задокументована завершена частина освітньо-професійної програми, навчального матеріалу, що реалізується відповідними формами навчального процесу, обов'язково передбачає наявність етапів контролю знань та вмінь учнів (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ (від лат. *modulus* — міра) – навчання відповідно до науково-адаптованих програм, що забезпечує успішність учнів із різним рівнем попередньої підготовки. Модульне навчання зародилося в кінці 60-х років в англomовних країнах. Принцип його полягав у тому, що студент більш самостійно може працювати із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою), яка містить цільовий план дій, банк інформації й методичні рекомендації щодо досягнення поставлених дидактичних цілей.

Основна мета впровадження модульного навчання полягає в можливості студентів стати справжніми суб'єктами навчальної діяльності, які здатні активно та самостійно з урахуванням вимог часу та власних можливостей успішно виконувати навчальні, а надалі й виробничі завдання.

Центральною категорією системи навчання виступає поняття «модуль», під яким розуміють відносно самостійну частину навчального процесу (певний функціональний вузол і цілісний блок інформації), що містить одне чи кілька близьких за змістом і фундаментальних за значенням понять, законів і принципів (Власова, О. І. (2005) *Педагогічна психологія*. Київ: Либідь, с. 126).

МОДУЛЯРИЗАЦІЯ – підхід до побудови освітньої / навчальної програми, при якому її компоненти (курси / навчальні дисципліни) мають однаковий або кратний вимір. За проєктом Тьюнінг та Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою, рекомендовано такі варіанти кредитних вимірів: 5–10–15 або 6–9–12–15 (Бабин, І. І. та ін. (авт.-уклад.) (2011). *Національний освітній глосарій: вища освіта*. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», с. 31).

Г. В. Купрікова

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ» – метод вироблення великої кількості ідей за короткий проміжок часу, найбільш ефективний при колективному пошуку розв’язання проблем у групі, що складається не більш ніж із дванадцяти осіб. Кожний член групи пропонує, як мінімум, одну ідею розв’язання проблеми. Ідеї не підлягають оцінці, дискусії чи критиці. Оптимальна тривалість «мозкового штурму» – приблизно 30 хвилин. Цей метод ефективний при проведенні мультимедійних, аудіо- та відеоконференцій та онлайн-чатів, тобто в умовах інтенсивного спілкування в режимі реального часу.

Основні етапи «мозкового штурму»:

- визначення проблеми;
- вибір генераторів ідей та експертів;
- проведення обговорення проблеми та запис висунутих ідей;
- обговорення ідей та їх ранжування за ступенем важливості;

визначення пріоритетів і колективний вибір найціннішої ідеї.

(Сазоненко, Г. (2008) *Технології дистанційного навчання* [online]. Available at: <https://osvita.ua/school/method/technol/1303/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МОНІТОРИНГ (від англ. *monitoring*, від лат. *monitor* – той, хто наглядає, спостерігає) – в освіті: спостереження за навчальним і виховним процесами з метою виявлення їх відповідності бажаному результату чи попереднім припущенням (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ – цифрове представлення навчального матеріалу, в якому зміст подається в інтерактивній мультимедіа-формі у вигляді слайдів, що об'єднані темою і дизайном. Мультимедійні засоби навчання – дидактичні засоби, що поєднують кілька різних засобів передачі інформації за допомогою комп'ютера, компонентами яких є текст, графіка, анімація, звуковий супровід, відео тощо (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

MOODLE (акронім від *Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment* – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) – навчальна платформа, призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і учнів (студентів) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища. Безкоштовна, відкрита (Open Source) система управління навчанням. Вона реалізує філософію «педагогіки соціального конструктивізму» та орієнтована насамперед на організацію взаємодії між викладачем та учнями, хоча підходить і для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки очного

навчання (Українська Вікіпедія (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Moodle> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – технології, що дають можливість за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти, відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби та способи обміну відомостями.

Використання мультимедійних технологій в навчанні реалізують декілька основних методів методичної діяльності, які традиційно поділяються на активні і пасивні принципи взаємодії учня чи студента з комп'ютером. Пасивні мультимедійні продукти розробляються для управління процесом представлення інформації (лекції, презентації, практикуми), активні – це інтерактивні засоби мультимедіа, які передбачають активну роль учня/студента, який самостійно обирає підрозділи в межах конкретної теми, визначаючи послідовність їх вивчення (Буйницька, О. П. (2012) *Інформаційні технології та технічні засоби навчання*. Київ: Центр учбової літератури, с. 80).

О. В. Ільїна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА – документ, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів з навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їх провадження, та затверджується педагогічною радою закладу освіти (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

Т. М. Берест

НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ – штучно побудована система, структура й складові якої створюють необхідні умови для досягнення цілей навчально-

виховного процесу. На думку науковця, існує закрите та відкрите навчальне середовище. Під закритим навчальним середовищем він розуміє традиційне навчальне середовище, яке існує та функціонує на рівні конкретного навчального. Під відкритим навчальним середовищем – таке навчальне середовище, у структурі якого передбачено цілеспрямоване використання засобів, технологій та інформаційних ресурсів глобального освітнього простору в навчально-виховному процесі (Биков, В. Ю. (2008). Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища педагогічних систем відкритої освіти. *Наукові зап., вип. 77, сер: Педагогічні науки, Кіровоград. РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, ч. 1, с. 7*).

Г. В. Купрікова

НАВЧАННЯ В СПІВРОБІТНИЦТВІ (COLLABORATIVE LEARNING) – технологія навчання, альтернативний варіант до традиційної класно-урочної системи. Об'єднує ідеї навчання в колективі, взаємної оцінки та навчання в малих групах. Головним чинником впливу на навчальний процес є вплив колективу, навчальної групи. Ця педагогічна технологія є однією з найбільш ресурсовитратних і не завжди дає очікуваний результат. Навчання в співробітництві – це спільне (поділене, розподілене) навчальне дослідження, над яким учні працюють разом, колективно конструюючи, продукуючи нові знання. Роль педагога зводиться до постановки навчального завдання та створення сприятливого середовища спілкування, психологічної атмосфери, що забезпечать співпрацю учнів. При цьому, на відміну від інших технологій навчання, педагог є повноправним учасником процесу навчання – однокласником (що, зрозуміло, не знімає з нього відповідальності за координацію, керування перебігом дискусій, а також за підготовку матеріалів, розробку плану роботи, обговорюваних питань і тем). (Сазоненко, Г. (2008) *Технології дистанційного навчання* [online]. Available at: <https://osvita.ua/school/method/technol/1303/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ УСЬОГО ЖИТТЯ. Заключне комюніке зборів спостерігачів за Болонським процесом у Празі 2001 року підкреслило важливість навчання протягом усього життя як основного елемента Європейського простору вищої освіти. НПУЖ містить усі фази навчання, починаючи з дошкільного, до післяпенсійного, і покриває весь спектр формального та неформального навчання. Структура НПУЖ має бути розвиненою так, щоб будь-хто міг обирати навчальне середовище, роботу, регіон та країну для вдосконалення своїх знань, умінь та компетенцій, для їх оптимального застосування. Важливою умовою реалізації НПУЖ є розвиток гармонійної системи кредитів, яка дозволяє оцінювати та впізнавати дипломи й сертифікати, отримані у школі, університеті та в структурах навчання, оснований на праці. <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf>

Т. М. Берест

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] *Ужгород*. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyuz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА – освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присудженням професійних та/ або часткових освітніх кваліфікацій (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

Т. М. Берест

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України у наш час. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГІКА (від гр. *oligos* — малий і *phren* — розум і педагогіка) – корекційна психопедагогіка, галузь педагогіки про сутність та закономірності освіти, навчання й виховання дітей із вадами інтелекту, шляхи корекції порушень їхнього психофізичного розвитку.

Олігофренопедагогіка як наука розв’язує такі завдання:

- вивчення сутності та закономірностей розвитку особистості дітей з вадами інтелекту різних ступенів і видів;
- удосконалення існуючих та розробка нових шляхів і засобів корекції наслідків розумової відсталості;
- удосконалення змісту й методів корекційної роботи з дітьми, що мають вади розумового розвитку;

- удосконалення типів і структури спеціальних освітніх закладів для дітей з вадами інтелекту;
- розробка концепцій та відповідного наукового забезпечення щодо новітніх освітньо-виховних закладів для дітей з вадами інтелекту;
- розробка стандартів спеціальної освіти для дітей із вадами інтелекту різного віку й різних ступенів інтелектуальної недостатності;
- удосконалення форм і методів навчання й виховання дітей із вадами інтелекту;
- розробка новітніх інноваційних технологій навчання й виховання дітей з вадами інтелекту;
- дослідження шляхів ефективної інтеграції та інклюзії дітей із вадами інтелекту в середовище здорових однолітків;
- розробка шляхів допомоги дорослим особам із вадами інтелекту;
- розробка змісту, форм і методів ранньої корекційної допомоги дітям з органічними ушкодженнями центральної нервової системи;
- розробка шляхів співпраці із сім'ями дітей із вадами інтелекту;
- дослідження новітнього педагогічного досвіду та можливостей його впровадження в практику роботи спеціальних закладів;
- розробка теоретичних засад підготовки фахівців для роботи з різними категоріями осіб з вадами інтелекту;
- створення історії української олігофренопедагогіки (Еременко, І. Г. *Олігофренопедагогіка* (1985). Київ : Освіта, 304 с.; Миронова, С. П. *Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка* (2015). Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. І. Огієнка, 312 с.).

О. В. Ільїна

ОСВІТНІЙ БЛОГ – частина загальної освітньої блогосфери; різновид блогу, зміст якого присвячений питанням навчання та виховання. Автором освітнього блогу найчастіше є вчитель-предметник, класний керівник або

інший діяч освіти (Табарчук, І. В. (2016). Особливості створення, налагодження та дизайну персонального освітнього блогу вчителя. *Інформаційні технології в школі: інтернет-додаток до журналів Видавничої групи «Основа»* [online] – Available at: <http://osnova.com.ua/items/item-march-2016/> [Accessed 19 March 2021])).

Г. В. Купрікова

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ – діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ОСВІТНЯ ПОСЛУГА – комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ – документ, що містить комплекс освітніх компонентів, спланованих та організованих закладом освіти для досягнення учнями визначених цією програмою очікуваних результатів навчання, який розробляється і затверджується відповідно до цього Закону (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 August 2020]).

ОСОБА З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ – навчання, у центрі якого є особистість учня, його самобутність, самоцінність.

Метою особистісно орієнтованого навчання є виявлення суб'єктного досвіду кожного учня та надання психолого-педагогічної допомоги в становленні його індивідуальності, у життєвому самовизначенні, самореалізації.

Головними завданнями особистісно орієнтованого навчання є:

- розкриття індивідуальних пізнавальних можливостей;
- розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей;
- допомога в самопізнанні, самоактуалізації, самореалізації, самовизначенні;
- формування культури життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати власне життя.

Концепція особистісно орієнтованого навчання виходить із «ліберальної педагогіки» на протигагу авторитарній та технократичній.

Головним вважають принцип «розвиваючої допомоги», суть якого виявляється в тому, щоб не робити за дитину, не вказувати їй, що робити, не вирішувати її проблеми, а допомогти їй усвідомити себе й пробудити власну активність та внутрішні сили, щоб вона сама робила вибір, знаходила рішення й

відповідала за них (Мойсеюк, Н. (2007). *Педагогіка*. Київ : Саммит-Книга, с. 432).

О. В. Ільїна

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА. Сутність педагогіки співробітництва полягає в демократичному й гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вчитель. Педагогіка співробітництва відкидає авторитарність, а в учневі бачить зацікавленого соратника, одноступця, рівного учасника педагогічного процесу, відповідального за результати цього процесу. В основу підходу покладено демократизацію та гуманізацію взаємин між учителем та учнем, оптимістичний погляд на людину, зміну характеру взаємодії. Педагогіка співробітництва визначає демократичний спосіб співпраці педагога й дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довір'я, доброзичливе ставлення й взаємну вимогливість (Вишневецький, О. (2006). *Теоретичні основи сучасної української педагогіки*. Дрогобич : Коло, 326 с.).

О. В. Ільїна

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА – новий міждисциплінарний науковий напрям, що вивчає актуально значущі та системно організуючі інноваційні процеси, які стають перспективними для еволюції освіти та позитивно впливають на її розвиток, а також на розвиток більш широкого мультикультурного простору. Це в широкому розумінні обіймає вивчення питань філософського, психологічного, психосоціального, соціального, інформаційного та педагогічного забезпечення інноваційних процесів, спрямованих на розв’язання проблем та завдань сучасного етапу розвитку освіти та особистості. Це у вузькому розумінні – це галузь досліджень, спрямованих на освоєння інноваційних процесів в освіті (Семенова, А. В. (ред.). (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*, [online] Одеса. Available at: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf> [Accessed 29 March 2021]).

Т. М. Берест

ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРНАТУРА – система заходів, спрямованих на підтримку педагогічного працівника закладу освіти, призначеного на посаду вперше, у провадженні ним педагогічної діяльності та набутті (вдосконаленні) його фахової майстерності (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

Т. М. Берест

ПЕДАГОГІЧНА ФАСИЛІТАЦІЯ – специфічний вид педагогічної діяльності вчителя, який має на меті допомагати дитині в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати її прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти її особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей, актуалізувати ціннісне ставлення до

людей, природи, національної культури на основі організації допоміжного, гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри (Авдеева, И. Н. (2012) Психологическая характеристика фасилитативных педагогических технологий. *Горизонты образования*, 2 (35), с. 37–43).

Г. В. Купрікова

ПЕДАГОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ – це вид діяльності, спрямований на вивчення освітнього середовища, створення та розвиток ринку освітніх послуг й стимулювання попиту на них. Передбачає комплексне вивчення соціального замовлення суспільства на освіту, можливий ступінь попиту на ті чи інші знання, на необхідний рівень підготовки учнів, форми навчання та можливість їх удосконалення (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ПЕДОЛОГІЯ (від грец. *país* — *дитина* і *logos* — *вчення*) – напрям у науці, який мав на меті об'єднати підходи різних наук (медицини, біології, психології, педагогіки) до розвитку дитини. Термін застарілий і сьогодні має тільки історичне значення. Більшість наукових результатів педологічних досліджень асимільовано психологією дитячого віку. У 1936 році педологію в СРСР було оголошено «псевдонаукою» і припинила існування. Результатом розгрому педології було гальмування розвитку психології педагогічної та вікової, відставання в галузі психодіагностики, ослаблення уваги до особистості дитини в процесах навчання й виховання (так звана «бездітність» педагогії) (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

ПЕДОЦЕНТРИЗМ (від грец. *pais*, родовий відмінок *paídos* – дитина, дитя й лат. *centrum* – центр) – концепція в педагогіці, прихильники якої вважають, що зміст, організація та методи навчання, особливо в початковій школі, визначаються безпосередніми, спонтанними інтересами й потребами дітей, а не соціально-економічними умовами й потребами суспільства. Повідомленням дітям систематичних знань протиставляється така організація навчального процесу, при якій особистість дитини має найбільшу можливість проявити себе – ігри, бесіди та інші заняття з так званим центром інтересів дітей; завдання вчителя лише спрямовувати діяльність учнів. Педоцентричні ідеї становлять істотну частину педагогічної системи Ж. Ж. Руссо, відомого бельгійського педагога і психолога О. Декролі, Дж. Дьюї (Квас, О. В. (2011). «Століття дитини» та принципи педагогіки Еленн Кей. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*, сер. : Педагогічні та історичні науки, 97, с. 89-97).

О. В. Ільїна

ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА – освіта дорослих, що передбачає організоване й систематичне навчання дипломованих фахівців у сфері освіти для подолання розриву між здобутою ними у вищих навчальних закладах професійною підготовкою, набутим практичним досвідом і новими вимогами, зумовленими змінами, що відбуваються в науці й суспільстві (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ПЛАГІАТ АКАДЕМІЧНИЙ – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів

власного дослідження (творчості) (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at:<http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vчителju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ПОСТСЕКУНДАРНА ОСВІТА (від лат. *post* – за, після, далі та *secondary education* – середня освіта) – освіта, яка здійснюється на базі середньої освіти (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 82).

Г. В. Купрікова

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ (від англ. *Problem-Based Learning*) – метод навчання, при якому реальні складні проблеми використовують як освітній інструмент. Навчання, що ґрунтується на вирішенні завдань, стимулює застосовувати навички критичного мислення та вирішення проблем за обмежений час і надає справжній досвід, який сприяє активному процесу вивчення, допомагає систематизувати знання та природно інтегрує навчання в школі й реальне життя. До основних вимог щодо проблемного навчання зараховують такі: 1) проблема повинна стимулювати учнів шукати глибшого розуміння концепцій чи теорій; 2) проблема повинна вимагати, щоб учні приймали обґрунтовані рішення та захищали їх; 3) проблема повинна містити такі завдання, щоб для їх вирішення учням необхідно було пов'язати її з попередніми курсами / знаннями; 4) якщо проблему вирішують у групах, вона має бути такого рівня складності, щоб стимулювати учнів об'єднатися задля досягнення мети; 5) якщо проблема передбачає багатоетапність вирішення, то початкові кроки мають бути цікавими та відкритими, щоб мотивувати учнів до аналізу.

Структура проблемного вивчення матеріалу включає в себе такі етапи: створення проблемної ситуації; формулювання проблеми; висунення гіпотез;

перевірка гіпотез; аналіз результатів перевірки гіпотез, висновок і узагальнення; повернення до проблемної ситуації (Малафік, І. В. (2015). *Дидактика новітньої школи*. Київ : Слово, 630 с.).

О. В. Ільїна

ПРОЄКТ – продукт, презентований учнем (групою) за наслідками його (їхньої) самостійної творчо-пошукової роботи і має різні види (міжпредметний, інтерактивний, креативний тощо) (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] *Ужгород*. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vчителju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

PROMETHEUS – український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів. Головною метою якого є безкоштовне надання онлайн-доступу до курсів університетського рівня всім охочим, а також надання можливості публікувати та поширювати такі курси провідним викладачам, університетам та компаніям. Крім того, Prometheus надає доступ до онлайн-курсів підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Організація є учасницею коаліції «Реанімаційний пакет реформ» (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Prometheus> [Accessed 9 March 2021])

Т. М. Берест

ПРОФЕСІОГРАМА – характеристика вчителя, у якій відбито морально-психологічні риси, необхідні для навчальної та виховної роботи з дітьми, які слід розвивати в процесі самовиховання й виховання у стінах закладу вищої освіти, та різноманітні компетентності.

Професіограма вчителя має такий вигляд:

Якості особистості

- Суспільної спрямованості:

- науковий світогляд, потреби передової людини;
- громадянська зрілість і активність, обізнаність із подіями світового

і місцевого життя;

- загальнолюдські моральні риси та якості;
- прагнення до висот своєї професії;
- загальна ерудиція, начитаність. Професійно-педагогічної

спрямованості:

- компетентність;
- захопленість професією;
- висока професійна працездатність;
- любов до дітей, гуманне ставлення до них;
- уміння вести психолого-педагогічні спостереження, вивчати учнів

та дитячі колективи;

- вимогливість до себе й до учнів, наполегливість, цілеспрямованість;
- справедливість;
- тактовність;
- витримка, терплячість, самовладання;
- педагогічний такт, чуйність, щирість;
- самокритичність, скромність, самооцінка;
- винахідливість, твердість і послідовність у словах і діях;
- педагогічна уява, оптимізм;
- комунікативність, виразна мова;
- зібраність, акуратність і зовнішня охайність.

Вимоги до психолого-педагогічної підготовки

Знання

- основ методології;
- психолого-педагогічні;
- анатомо-фізіолого-гігієнічні;
- теорії і методики виховання;

- змісту навчального предмета й методики його викладання;
- індивідуально-психологічних особливостей особи на різних вікових етапах;
- методики індивідуальної роботи та роботи з дитячими і молодіжними колективами;
- змісту і методів роботи з батьками та громадськістю;
- політики, історії, краєзнавства, літератури та мистецтва, моралі, етики, естетики, релігії, права, техніки і культури.

Уміння і навички

Конструктивні:

- планувати навчальну й виховну роботу;
- відбирати, аналізувати й синтезувати навчальний програмовий матеріал, здійснювати дидактичну переробку складного матеріалу;
- творчо й обґрунтовано будувати організаційно-педагогічну і логіко-педагогічну структуру уроку;
- планувати систему перспективних ліній у розвитку окремої особистості та колективу;
- здійснювати індивідуальну програму навчання та виховання учня.

Організаторські:

- виявляти й організовувати актив класу, керувати ним у різних умовах;
- організовувати різні види колективної та індивідуальної діяльності учнів, розвивати їхню активність;
- здійснювати контроль і допомогу в розумовому розвитку учнів;
- здійснювати контроль і допомогу у виконанні доручень учнями;
- здійснювати педагогічне керівництво учнівськими організаціями;
- організовувати роботу з батьками та громадськістю. Комунікативні:
- встановлювати педагогічно доцільні відносини з учнями, батьками, учителями;

- регулювати внутрішньо-колективні та міжколективні відносини;
- знаходити потрібні форми спілкування з учнями й батьками;
- передбачати результат педагогічної дії на відносини з учнями.

Дослідницькі:

- вивчати індивідуальні особливості учнів та колективу;
- критично оцінювати свій досвід, результати своєї діяльності;
- усвідомлено вдосконалювати педагогічну майстерність, самоосвіту

та самовиховання;

- використовувати в роботі психолого-педагогічні дослідження,

передовий педагогічний досвід;

- прогнозувати використовувані засоби і методи роботи. Прикладні:

- творчі: малювати, співати, танцювати, грати на музичному

інструменті, виразно читати;

- масово-виступні;

- спортивно-туристські;

- володіти технічними засобами навчання (Максимюк, С. П. (2009)

Педагогіка. К. : Кондор, 670 с.).

О. В. Львіна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПОСЛУГИ – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, іншими фахівцями (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

ПСИХОТЕХНІКА (від грец. *ψυχή* – душа, давньогрецького *τεχνικός* від *τέχνη* – мистецтво, майстерність, уміння) – галузь психології, яка покликана вирішувати практичні питання, що пов'язані здебільшого з психологією праці, профорієнтації та профвідбором. Термін було запропоновано В. Штерном 1903 року, а 1908 року Г. Мюнстенберг виокремив психотехніку як наукову галузь.

У психології під психотехнікою розуміють конкретний комплекс психологічних прийомів впливу (Кайдалова, Л. Г., Щокіна, Н. Б., Вахрушева, Т. Ю. (2009). *Педагогічна майстерність викладача*. Харків : Вид-во НФаУ, 140 с.).

О. В. Львіна

РЕВЕРСИВНЕ НАВЧАННЯ (від лат. *reversus* – зворотній) – технологія, яка закордоном більш відоме як «перевернутий клас» (flippedclassroom), передбачає зміну позицій основних суб'єктів навчального процесу «учитель – учень», «викладач – студент». Кожен учень має змогу здобути інформацію за дисципліною та зробити її доступною для інших під час заняття.

Реверсивне навчання стимулює розвиток критичного мислення, сприяє процесу успішного опанування знаннями, зміцнює впевненість у своїх силах, укріплює впевненість у правоті власних оцінних суджень тих, хто навчає та навчається (Дудина, М. Н. (2020). *Реверсивное обучение истории: теория и практика*. Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 144 с.).

О. В. Львіна

РЕЗИСТЕНТНІСТЬ (від лат. *resistentia* — опірність, здатність чинити опір чому-небудь) – здатність людини протистояти негативним або несприятливим обставинам, недугам (Кондаков, И. М. (2003) *Психология: иллюстрированный словарь*. Санкт-Петербург : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, Москва : ОЛМА-ПРЕСС, 508 с.).

О. В. Львіна

РЕКРЕАЦІЯ (від лат. *recreatio* – відпочинок) – комплекс заходів, спрямований на оздоровлення людей, організацію культурної та спортивної діяльності на спеціалізованих територіях, розміщених поза місцем постійного проживання (Андрєєва, О. (2015) Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 2, с. 29–43).

О. В. Ільїна

РЕЛАКСОПЕДІЯ (від лат. *relaxation* – послаблення, відпочинок) – відгалуження сугестопедагогіки, теорія та практика вирішення навчально-виховних завдань за допомогою психічної саморегуляції учнів із застосуванням методів самонавіювання та м'язового розслаблення (релаксації).

У релаксопедії кожне заняття складається із двох етапів: на першому етапі реалізується психорегулююче тренування, у процесі якого досягається автогенна релаксація; на другому етапі відбувається навіювання формул, спрямованих на розв'язання дидактичних або виховних завдань (Ніколаєнко, С., Ніколаєнко, С. (2012). Особливості сугестивної технології навчання з використанням релаксопедії. *Світогляд – Філософія – Релігія*, 3, с. 230-239).

О. В. Ільїна

РЕФЛЕКСІЯ ПЕДАГОГІЧНА – інтелектуальна та емоційна діяльність під час якої вчитель осмислює свій досвід викладання з метою отримання цілісного уявлення про оптимальний вибір шляхів та методів роботи на уроці отримання якісних результатів учіння.

Педагогічна рефлексія відіграє важливу роль у професійному розвитку педагога. Вдаючись до рефлексії, вчитель аналізує набутий досвід, робить висновки й будує плани на майбутнє. Рефлексія допомагає вчителю проявляти більшу гнучкість у плануванні занять з урахуванням реальних комунікативних

потреб і психологічних особливостей учнів, що забезпечує реалізацію особистісно-орієнтованого підходу до викладання. Слід взяти до уваги, що рефлексія не є тотожною загальній схемі аналізу уроку, який практикується під час педагогічної практики студентів. Рефлексія спрямована на аналіз вузької, часто проблемної ділянки, яка потребує покращення або, навпаки, виділення успішних способів виконання певних завдань чи застосування педагогічних технологій, які варто впроваджувати в практику на постійній основі (Рябченко, О. (2007) Педагогічна рефлексія як засіб формування професійної компетентності вчителя іноземної мови в початкових класах. *Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультлінгвального глобалізаційного світу* : тези доповідей II міжвузівської науково-практичної конференції, Київ, с. 44-48).

О. В. Львіна

РІВЕНЬ ОСВІТИ – завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

РОЗУМНЕ ПРИСТОСУВАННЯ – запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ – внутрішня активність особистості, актуалізація внутрішнього позитивного й творчого прагнення до росту, розвитку, психологічної зрілості та компетентності. Це процес осягнення власних потенційних можливостей і смислів, переведення їх зі стану потенційного в актуальний і втілення в реальних умовах навколишньої дійсності. Самоактуалізація як усвідомлення й розвиток особистістю свого власного потенціалу дозволяє ефективно втілювати свої здібності в особистому й професійному житті, відчувати задоволення від власних досягнень (Ткалич, М. Г., Шутько, Д. О. (2013). Основні підходи до вивчення самоактуалізації особистості в зарубіжній психології. *Проблеми сучасної психології*, 1, с. 65-71).

О. В. Ільїна

СЕНЗИТИВНІ ПЕРІОДИ (від лат. *sensitivus* – чутливий, від *sensus* – відчуття) – періоди особливої чутливості, що трапляються в розвитку, тобто в дитячому віці живих істот. Вони є тимчасовими й важливі для того, щоб дати можливість живій істоті набути певну здібність. Як тільки це відбувалося, відповідна чутливість знову зменшувалася. Так розвивається кожна риса характеру на підставі певного імпульсу протягом вузько обмеженого тимчасового проміжку. На ці основні стадії розвитку дорослий не в змозі ніяк вплинути ззовні. Але якщо в дитини не було можливості діяти відповідно до директив своїх періодів особливої чутливості, то вона пропустила зручну нагоду природним чином придбати визначену здатність; і цей випадок втрачений назавжди.

Сензитивні періоди є універсальними, тобто виникають у процесі розвитку всіх дітей, незалежно від раси, національності, соціального походження, геополітичних і культурних розходжень тощо. Вони також індивідуальні, тому що час їхнього виникнення, тривалість і динаміка протікання можуть бути різними в конкретних дітей. Проте існують зразкові

середньостатистичні межі різних сензитивних періодів. До основних сензитивних періодів належать: сензитивний період розвитку мови (0-6 років); сензитивний період сприйняття порядку (0-3 роки); сензитивний період сенсорного розвитку (0 – близько 5,5 років); сензитивний період сприйняття маленьких предметів (1,5-2,5 роки); сензитивний період розвитку рухів і дій (1-4 роки); сензитивний період розвитку соціальних навичок (2,5-6 років) (Авраменко, О. О. (2014). Проблема соціалізації особистості в педагогічній системі Марії Монтесорі. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2, ч. 3, с. 8–14).

О. В. Ільїна

СЕРЕДОВИЩЕ ОСВІТНЄ – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

СИНХРОННИЙ РЕЖИМ – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відеоконференції (MON.gov.ua, (2013). *Положення про дистанційне навчання* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://mon.gov.ua/ua> [Accessed 09 March 2020]).

Г. В. Купрікова

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ДИСТАНЦІЙНИМ НАВЧАННЯМ –

програмне забезпечення, призначене для організації освітнього процесу, ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за навчанням через мережу Інтернет (у тому числі електронного розкладу занять, електронних класних журналів/ щоденників) (MON.gov.ua, (2013). *Положення про дистанційне навчання* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://mon.gov.ua/ua> [Accessed 09 March 2020]).

Г. В. Купрікова

SMART-ПОСІБНИК –

інтерактивний посібник, концептуальною основою якого є наявність великої кількості різних наукових джерел та інформаційно-навчальних матеріалів, мультимедійних ресурсів (аудіо, відео, графіка), які можна легко й швидко проектувати, збирати, налаштовувати індивідуально під кожного учня, його потреби, його рівень знань (Данченко, Л. А., Невоструев, П. Ю. (2014). SMART-обучение: основные принципы организации учебного процесса. *Открытое образование*, 1, с. 70-74; Данченко, Л. А., Невоструев, П. Ю. (2014). SMART-учебник как элемент фундамента SMART-университета. *Экономика, статистика и информатика. Вестник УМО*, 4, с. 46–49).

О. В. Ільїна

«**СОНЯШНИК**» (гра) – школярська Всеукраїнська українознавча гра (з 2009р.), яка за кількістю учасників є найбільш популярною в Україні; дає учням можливість перевірити свою грамотність, ерудицію, кмітливість («Соняшник» (2010). [online]. Available at: www.gra-sonyashnyk.com.ua [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

СТАНДАРТ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ –

документ, що містить вимоги до компетентностей та результатів навчання, яких мають досягти учні

закладів спеціалізованої освіти за мистецьким, спортивним, військовим чи науковим спрямуванням з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти відповідно до державних стандартів (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

Т. М. Берест

STEM-ОСВІТА – низка чи послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, до освіти після школи або для того й іншого, вимагає різних і більш складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять. *STEM* (*S – science, T – technology, E – engineering, M – mathematics*). Акронім *STEM* уживають для позначення популярного напрямку в освіті, що охоплює природничі науки (*Science*), технології (*Technology*), технічну творчість (*Engineering*) та математику (*Mathematics*). Це напрям в освіті, при якому в навчальних програмах посилюється природничо-науковий компонент + інноваційні технології. Технології використовують навіть у вивченні творчих, мистецьких дисциплін (STEM-освіта (2021). *Інститут модернізації змісту освіти* [online]. Available at: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/> [Accessed 29 March 2021]).

Г. В. Купрікова

СТОРИТЕЛІНГ (від англ. *storytelling*) – мистецтво розповідати історії з метою навчання, керування шляхом донесення змісту повідомлення за допомогою спеціальної методики. Розповідати захоплюючі історії може вчитель (наприклад, на початку вивчення теми – для того, аби вмотивувати учнів чи допомогти запам'ятати складну інформацію). Учні його пасивно слухають, а тому такий сторітелінг називають **пасивним**. **Активний** сторітелінг – це самостійна розповідь історій учнями, яку вчитель може практикувати або протягом вивчення теми або

наприкінці її, аби закріпити набуті знання (Сторітелінг: створюємо історії, що захоплюють (2021). *Незалежна освітня корпорація «TeachHub»* [online]. Available at: <http://teach-hub.com/storitelinh/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ – підхід до організації освітнього процесу, що передбачає:

- заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;
- створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії;

побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу (Rada.gov.ua, (2014). *Про вищу освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 26 february 2021]).

Т. М. Берест

СУБ'ЄКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ – учні, педагогічні працівники, батьки або інші законні представники неповнолітніх учнів (далі – батьки), асистенти дітей, які беруть участь в освітньому процесі за дистанційною формою здобуття освіти або з використанням технологій дистанційного навчання в іншій формі здобуття освіти (MON.gov.ua, (2013). *Положення про дистанційне навчання* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://mon.gov.ua/ua> [Accessed 09 March 2020]).

Г. В. Купрікова

СУГЕСТІЯ, АБО НАВІЮВАННЯ – психологічний процес, за допомогою якого людина або явище натякають або впливають на віру, ведуть

до переконань або бачать щось без об'єктивних причин. Сугестія — це тип прямого повідомлення, через який людина впливає на рішення, вірування, судження, думки та поведінку іншої людини чи групи людей, не звертаючись до раціональної аргументації та не використовуючи фізичного примусу. Визначають як сукупність різних засобів вербального та невербального емоційно забарвленого впливу на людину з метою створення в неї певного стану або спонукання її до певних дій. При цьому процесі індукуються віра, або думка, або екзистенційна умова, що людина не може протистояти їй чи не може попередити причину. Навіювання передбачає безконфліктний характер прийому інформації: у стадії сприйняття воно переживається як щось суто особисте, навіть інтимне. Сугестія відіграє важливу роль у колективній поведінці, особливо в соціальних заворушеннях. У розмовній мові сугестія часто стосується такого впливу як соціальний тиск або гіпноз (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

СУГЕСТОПЕДІЯ – застосування елементів навіювання в педагогіці. Сугестопедія передбачає прискорений гармонійний розвиток особистості та розкриття її різнобічних резервних можливостей – пам'яті, інтелектуальної активності, творчих здібностей тощо. Сугестологію було покладено в основу сугестопедичного напрямку в навчанні, зокрема навчанні іноземній мові. Інформація зовні може проникати у внутрішній світ особи по двох каналах – свідомому й неусвідомлюваному. Сферу неусвідомлюваного можна розглядатися як джерело резервних можливостей психіки. Використовувати ці резерви особистості й покликаний сугестопедичний напрям в педагогіці та психології. Формули навіювання, спрямовані на активізацію творчості учнів на їх активність в здобуванні знань, а також проведення занять на позитивному психоемоційному настрої сприяють швидкому засвоєнню інформації (Цвид-Гром, О. П., Рейда, О. А., Івлева, К. С. (2019). Сугестопедія в рамках гуманізації

освітнього процесу у вищій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 64, т. 2, с. 52–55).

О. В. Ільїна

СУГЕСТИВНІСТЬ – здатність сприймати психологічний вплив з боку інших осіб та ступінь сприйнятливості до такого впливу (Аккурт, В. Є. (2019) Теоретичні аспекти поняття сугестивності в лінгвістиці. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*, 28, с. 5–17. 2.).

О. В. Ільїна

«ТЕМПУС» («TEMPUS») – міжнародна програма, що діє з 1990 р., спрямована на модернізацію системи вищої освіти в країнах – партнерах ЄС через активізацію співпраці між вищими навчальними закладами (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/nadpomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ – комплекс освітніх технологій (технології розвивального, проєктного, змішаного, диференційованого, програмованого, модульного навчання тощо), а також інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, що дають можливість реалізувати процес дистанційного навчання (MON.gov.ua, (2013). *Положення про дистанційне навчання* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://mon.gov.ua/ua> [Accessed 09 March 2020]).

Г. В. Купрікова

ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ (COOPERATIVE LEARNING) – технологія навчання в малих групах, яка передбачає поділ великої групи чи класу на кілька малих груп і виконання дій за інструкцією,

спеціально розробленою для викладачем. Кожен із учнів працює над своїм завданням, до повного розуміння досліджуваного питання й завершення роботи. Наступним кроком є обмін знахідками. Успіх роботи груп кооперації залежить від уміння вчителя спланувати роботу груп й від уміння самих учнів побудувати свою навчальну діяльність, сполучаючи індивідуальну роботу з роботою в парах і групою в цілому. Цілі такої роботи повинні бути зрозумілими та доступними учням, кожний з них має в цій діяльності «свою особливу» ділянку, зберігає свою індивідуальність. (Сазоненко, Г. (2008) *Технології дистанційного навчання* [online]. Available at: <https://osvita.ua/school/method/technol/1303/> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ТЕХНОЛОГІЯ ВЕБКВЕСТ – сукупність методів та прийомів організації дослідницької діяльності, для виконання якої студенти здійснюють пошук інформації, використовуючи інтернет-ресурси з практичною метою. Така технологія дозволяє працювати в групах (від трьох до п'яти студентів), розвиває конкурентність та лідерські якості кожного, підвищує не тільки мотивацію до процесу здобування знань, а й відповідальність за результати діяльності та їх презентацію. Цю технологію можна використовувати незалежно від теми, що вивчається, головне – мати доступ до Інтернету (Савченко, Л. О. (2017). Використання веб-квест технологій у вищій школі при підготовці майбутніх фахівців. *Педагогіка вищої та середньої школи*, 1, с. 70).

Г. В. Купрікова

ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНА – це сукупність форм, методів, способів, прийомів, навчальних та виховних засобів, системно використовуваних в освітньому процесі на основі декларованих педагогічних для психолого-педагогічних установок. Технологія уроку – система змісту, форм, методів та засобів навчання та виховання щодо конкретної триєдиної мети, яку вчитель реалізує на уроці з урахуванням технічних можливостей,

учнівського потенціалу, спрямовує на досягнення певного розвитку школярів (Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online] Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ТИПОВА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА – документ, що містить комплекс освітніх компонентів, які забезпечують досягнення учнями результатів навчання, визначених державним стандартом (стандартом спеціалізованої освіти) для відповідного рівня повної загальної середньої освіти, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (для закладів спеціалізованої освіти - центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать відповідні заклади спеціалізованої освіти) (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

Т. М. Берест

ТИПОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН – складник типової освітньої програми, що визначає загальний обсяг навчального навантаження на відповідному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти (в навчальних годинах), його рекомендований розподіл за роками навчання між навчальними предметами (інтегрованими курсами), обов'язковими для вивчення, послідовність їх вивчення, а також кількість годин на вивчення вибіркового освітніх компонентів, зокрема, навчальних предметів, курсів, інтегрованих курсів (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

ТИФЛОПЕДАГОГІКА (від грец. *τυφλός* – сліпий) – наука про виховання та навчання осіб із порушенням зору; одна з галузей дефектології. Завданням тифлопедагогіки як науки є розробка таких основних проблем: психолого-педагогічне й клінічне вивчення зору й аномалій психічного й фізичного розвитку при таких порушеннях; шляхи та умови компенсації, корекції та відновлення порушених і недорозвинених функцій при сліпоті та порушеннях зору; вивчення умов формування й усебічного розвитку особистості при різних формах порушень функцій зору (Синьова, Є. П., Федоренко, С. В. (2009). *Тифлопедагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 325 с.).

О. В. Львіна

ТРАНСФЕР – процес зарахування кредитів, присвоєних в одному освітньому закладі й визнаних в іншому, як правило, з метою отримання (присудження) кваліфікації (Бабин, І. І. та ін. (авт.-уклад.) (2011). *Національний освітній глосарій: вища освіта*. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», с. 62).

Г. В. Купрікова

ТРЕНІНГ – організаційна форма навчально-виховної роботи, яка, спираючись на досвід і знання її учасників, забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів за рахунок створення позитивної емоційної атмосфери в групі та спрямовується на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій. Висока ефективність тренінгового навчання є результатом того, що:

- цінується точка зору і знання кожного учасника;
- можна поділитися своїм досвідом і проаналізувати його в комфортній атмосфері й без примусу;

- існує можливість вчитися, виконуючи практичні дії;
- можна припускатися помилок, що не призводитиме до негативних наслідків;
- немає оцінок.

Використовуючи тренінгові технології, тренер сприяє рефлексії учасниками тренінгу отриманих знань, що мають трансформуватися через інтелект, досвід, емоційні переживання суб'єкта діяльності. Т. дозволяє вчитися без хвилювання. Мета будь-якого Т. полягає не в аналізі та інтерпретації проблем особистості з метою подальшого їх усунення або зміни мотивації поведінки, а в активному, свідомому навчанні бажаної поведінки.

Семенова, А. В. (ред.). (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*, [online] Одеса. Available at: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovnik.pdf> [Accessed 29 March 2021]

Т. М. Берест

ТЬЮТОР (від лат. *tueor* – піклуватися, оберігати) – спеціаліст, педагог-наставник, який здатний забезпечити соціально-педагогічний супровід учнів чи студентів при виборі й проходженні ними індивідуальних освітніх траєкторій; тьютор супроводжує учня чи студента, відстежуючи успіхи підопічного, підмічає, що дається не дуже легко. Тьютор бере участь у розробці освітніх програм для своїх учнів.

Історично поняття виникло в Оксфорді та Кембріджі. Тоді були професори та асистенти професорів, які проводили заняття, а також тьютори – люди, які допомагали кожному зі студентів вибудувати його власний алгоритм, його власну систему засвоєння знань.

На теперішньому етапі тьютор – це педагог, який виконує роль наставника, але при цьому не подає готові істини, а тільки спрямовує розвиток студента. В основі тьюторської роботи покладено принцип індивідуалізації. При цьому терміни *індивідуальний підхід* та *індивідуалізація* не збігаються. Індивідуальний підхід – це робота з реальною людиною, а індивідуалізація –

робота з можливою людиною – створення середовища, можливостей, результату. Головний інструмент навчання, виховання й основний обов’язок тьютора – створення індивідуальної освітньої програми, яка постійно вдосконалюється, уточнюється й коригується. Зміни вносять залежно від спільного аналізу успіхів студента чи учня (Перевозчикова, Н. Г., Смирнова, Ж. В., Трутанова, А. В. (2017). Роль тьютора в управленні самостійною роботою навчаючихся. *Азимут наукових досліджень: педагогіка і психологія*, 3 (20), т. 6, с. 182–184).

О. В. Ільїна

ТЮТОРНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ – самостійне опрацювання групою учнів (5 – 15 осіб) теми, визначеної тьютором, протягом певного часу під його керівництвом; різновид тьюторіальної системи навчання в університетах (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 104).

Г. В. Купрікова

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У СФЕРІ ОСВІТИ – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

УТРАКВІЗМ – система побудови навчального процесу, що передбачає ґрунтовну підготовку з двох різних циклів навчальних предметів (гуманітарно-соціальних та природничо-математичних), що дає можливість продовжувати освіту на будь-якому факультеті ЗВО (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 105).

ФАСИЛІТАЦІЯ (від англ. *facilitation* – допомога, полегшення, сприяння) – організація процесу колективного вирішення проблем у групі, яким керує фасилітатор (ведучий, керівник). Це одночасно процес та сукупність навичок, які дозволяють ефективно організувати обговорення складної проблеми без утрат часу та за стислий термін виконати всі заплановані дії з максимальним залученням учасників процесу. Фасилітація відрізняється від простого управління тим, що вона не має директивного характеру. Якщо при традиційних формах управління суб'єкт змушує учасників групи виконувати власні інструкції та розпорядження, то у випадку з фасилітацією її суб'єкт має поєднувати в собі ознаки керівника, лідера та учасника процесу (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

ФОРМАЛЬНА ОСВІТА – освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій). Вона передбачає досягнення визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою (Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 august 2020]).

Т. М. Берест

ФРУСТРАЦІЯ (від лат. *frustratio* – омана, марне очікування) – психічний стан людини, що виражається в характерних переживаннях і поведінці, і те, що викликають об'єктивно непереборні (або суб'єктивно сприймані як непереборні) труднощі на шляху до досягнення мети й розбіжності реальності з

очікуваннями суб'єкта. Фрустрація – це своєрідний емоційний стан, характерною ознакою якого є дезорганізація свідомості й діяльності в стані безнадійності, втрати перспективи. М. Д. Левітов називає такі різновиди фрустрації, як агресивність, діяльність за інерцією, депресивні стани, характерними для яких є сум, невпевненість, безсилля, відчай. Фрустрація виникає в результаті конфліктів особистості з іншими, особливо в колективі, у якому людина не дістає підтримки, співчутливого ставлення. Негативна соціальна оцінка людини, яка зачіпає її особисто, загрожує престижу, людській гідності, спричиняє стан фрустрації. Найпомітнішими проявами поведінки людини в стані фрустрації також є апатія, агресія, регресія (поведінка, яка наближена до заохочення мінімальних людських потреб) та стереотипів (порушення власної працездатності й наслідування чийхось дій) (*Українська Вікіпедія* (2004). [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [Accessed 9 March 2021]).

Г. В. Купрікова

ФУРКАЦІЯ (від лат. *furcatus* — роздільний) – побудова навчальних планів за циклами (потоками) та профілями (гуманітарний, технічний, природничий тощо) з перевагою одного циклу навчальних предметів з метою диференціації та профільності навчання. Фуркацію застосовують з метою поглибленого вивчення профільних предметів. (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 108).

Г. В. Купрікова

Ф'ЮЧЕРСНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ (ВИПЕРЕДЖАЛЬНО-ПРОЄКТНИЙ) – самостійне опрацювання навчальної проблеми проекту, яка значно випереджає вивчення програмного матеріалу (Кузьмінський, А. І. (ред.).

(2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 108).

Г. В. Купрікова

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ (англ. *cloud technologies*) – кардинально новий сервіс, який дозволяє віддалено використовувати засоби обробки й зберігання даних. Термін «*хмарні технології*» походить від англійського словосполучення «*cloud technology*», дослівний переклад такого слова, як «*cloud*» означає «хмара», але в іншому розумінні це ж саме слово можна перекласти як «розсіяний» або «розподілений». Саме тому можна сказати, що хмарні технології – це «розподілені технології».

Хмарно орієнтоване навчальне середовище – штучно побудована система, що складається з хмарних сервісів і забезпечує навчальну мобільність, групову співпрацю педагогів і учнів для ефективного, безпечного досягнення дидактичних цілей (Литвинова, С. Г. (2014). Поняття й основні характеристики хмарно орієнтованого навчального середовища середньої школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2 (40), с. 26–41.).

Г. В. Купрікова

ЦЕНЗ ОСВІТНІЙ – юридична норма, яка встановлює залежність громадських прав членів суспільства від рівня їхньої освіти. В Україні немає цензу освітнього. Місце людини в суспільстві визначено її особистими якостями (Кузьмінський, А. І. (ред.). (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, с. 109).

Г. В. Купрікова

ЦІННОСТІ МОРАЛЬНІ НАЦІОНАЛЬНІ – історично зумовлені й створені певним етносом погляди, переконання, ідеали, традиції, звичаї,

обряди, практичні дії, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, але відбивають певні національні прояви, своєрідність у поведінці та слугують основою соціальної діяльності людей окремої етнічної групи цінностями (Педагогіка у запитаннях і відповідях. [online] Available at:https://pidru4niki.com/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv [Accessed 9 March 2021]).

Т. М. Берест

ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг (Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 January 2021]).

Т. М. Берест

«Я-ПОВІДОМЛЕННЯ» – прийом, що покликаний зводити до мінімуму конфліктні ситуації, допомагаючи людям зрозуміти одне одного краще. Висловлювання перебудовують у більш м'яку форму й надають йому прохальних інтонацій.

Виокремлюють такі зразки Я-повідомлень:

- коли я тебе слухав, згадав, зрозумів, переосмислив, дізнався;
- коли я тебе слухав, відчув справжню естетичну насолоду, тому що...;
- коли я тебе слухав, зрозумів, що мені важко зробити перехід від вступу до...;
- я дякую тобі за те...

Приклади Ти-повідомлень:

- як добре ти проілюстрував...;

- настільки ж тонко сформульована твоя думка...;
- який гарний перехід ти зробив від...;
- ти був таким упевненим, коли...;
- ти був настільки захоплений своєю темою, коли...

Гаврилина Л. К. Диалог как необходимая составляющая коммуникативной подструктуры учебных занятий. *Современные проблемы науки и образования. Педагогические науки*. 2007. №4. С. 47–50.

О. В. Ільїна

ПЕРЕЛІК ТЕРМІНІВ

авторитарне виховання
академічна доброчесність
академічна мобільність
академічна свобода
акмеологія
актуалізація опорних знань
андрогогіка
антиципація
антіохійський план
аутрич
аутоагресія
базисна довіра до світу
базова освіта
бакалавр
безпечне освітнє середовище
бенчмаркінг
біхевіоризм
блогінг
бойскаутизм
брендинг у сфері освітніх послуг
валідність
веб-квест
вербалізм
виклад проблемний
візуалізація
віктимологія соціально-педагогічна
віртуальний освітній простір
вірусний маркетинг
вітагенне навчання

внутрішньопредметні зв'язки
герогогіка
гідність національна
гіперкомунікативність
глобалізація
гнучкість знань
гра
google classroom
гуманізація освіти
гуманітаризація освіти
дальтон-план, долтон-план
демократизація освіти
деонтологія педагогическая
державні стандарти повної загальної середньої освіти
деструктивний медіаінформаційний вплив
децелерація
диверсифікація освіти
дидактогенія
дистанційна освіта
дистанційна форма здобуття освіти
дівінація
діяльнісний підхід
евритмія
едалтоморфізм
електронний підручник (посібник)
«Erasmus»
e-school.net.ua
етнізація виховання
етнопедагогіка
запущеність педагогічна

здобувачі освіти
зона найближчого розвитку
ізоморфізм
імпринтинг
індивідуальна освітня траєкторія
індивідуальна програма розвитку
індивідуальне навчальне заняття
індивідуальний навчальний план
інклюзивне навчання
інклюзивне освітнє середовище
інноваційна освітня діяльність
інноваційний процес
інноваційно-креативне пізнання
інсайт
інституційна акредитація
інтегрований урок
інтеріоризація
інтернет-адикція
інтернет-тестування
інформальна освіта
інформатизація
інформаційно-бібліотечний центр закладу
інформаційно-телекомунікаційна система дистанційного навчання
інформаційно-комунікаційні (цифрові) технології дистанційного навчання
кваліметрія педагогічна
кейс-метод
«Кенгуру»
ключові компетентності
когнітивна гнучкість
компетентність

комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище
компетентнісний підхід
комп'ютерна залежність
конгруентність
контент-аналіз
конформність
корекційна педагогіка
корекційно-розвиткові послуги
креативна мотивація
креативне мислення
креативність
кредит ECTS
«Левеня»
«Лінгва»
магістр
магістратура
маєвтика
маркетингова діяльність закладу освіти
маркетингові інтернет-технології
медіаграмотність
медіаімунітет особистості
медіаінформаційна безпека особистості
медіаінформаційна грамотність
медіакомпетентність
медіакультура
медіаобізнаність
медіаосвіта
медіаосвітній рух
медіапедагоги
ментальні карти

метаінформація
метод кластерів
метод проєктів
метод телекомунікаційних проєктів
модельна навчальна програма
модуль
модульне навчання
модуляризація
«мозковий штурм»
моніторинг
Moodle
мультимедійна презентація
мультимедійні технології
навчальна програма
навчальне середовище
навчання в співробітництві
навчання протягом усього життя
національно-патріотичне виховання
неформальна освіта
нова українська школа
олігофренопедагогіка
освітній блог
освітня діяльність
освітня послуга
освітня програма закладу освіти
особа з особливими освітніми потребами
особистісно орієнтоване навчання
педагогіка співробітництва
педагогічна діяльність
педагогічна інноватика

педагогічна інтернатура
педагогічна фасилітація
педагогічний маркетинг
педологія
педоцентризм
післядипломна педагогічна освіта
плагіат академічний
постсекундарна освіта
проблемне навчання
проект
Prometheus
професіограма
психолого-педагогічні послуги
психотехніка
реверсивне навчання
резистентність
рекреація
релаксопедія
рефлексія педагогічна
рівень освіти
розумне пристосування
самоактуалізація
сензитивні періоди
середовище освітнє
синхронний режим
система управління дистанційним навчанням
smart-посібник
«Соняшник»
стандарт спеціалізованої освіти
stem-освіта

сторітелінг
студентоцентроване навчання
суб'єкти дистанційного навчання
сугестія, або навіювання
сугестопедія
сугестивність
«Темпус» («Tempus»)
технології дистанційного навчання
технології кооперативного навчання
технологія веб-квест
технологія педагогічна
типова освітня програма
типовий навчальний план
тифлопедагогіка
трансфер
тренінг
тьютор
тьюторний метод навчання
універсальний дизайн у сфері освіти
утраквізм
фасилітація
формальна освіта
фрустрація
фуркація
ф'ючерсний метод навчання
хмарні технології
ценз освітній
цінності моральні національні
«я-повідомлення»
якість освітньої діяльності

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдеева, И. Н. (2012). Психологическая характеристика фасилитативных педагогических технологий. *Горизонты образования*, 2 (35), с. 37–43.
2. Авраменко, О. О. (2014). Проблема соціалізації особистості в педагогічній системі Марії Монтесорі. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2, ч. 3, с. 8–14.
3. Аккурт, В. Є. (2019). Теоретичні аспекти поняття сугестивності в лінгвістиці. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*, 28, с. 5–17.
4. Алдошина, М. В., Стрижак, О. О. (2019). Особливості брендингу закладу вищої освіти на ринку освітніх послуг. В: *Modern technologies in education*. Opole, pp. 130–142.
5. Андрєєва, О. (2015). Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 2, с. 29–43.
6. Андрущенко, А., Волик, А. та Киценко, Н. (уклад.). (2004). *Настольная книга менеджера НПУО. Аутрич и консультирование*. Полтава, 119 с.
7. Бабин, І. І. та ін. (авт.-уклад.) (2011). *Національний освітній глосарій: вища освіта*. Київ: ТОВ «Видав. дім «Плеяди», 76 с.
8. Белкин, А. С. (1999). Теория и практика витагенного обучения. Голографический поход. *Образование и наука*, 2, с. 34–44.
9. Биков, В. Ю. (2008). Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища педагогічних систем відкритої освіти. *Наукові зап.*, 77. Кіровоград. РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, ч. 1, с. 5.
10. Бодалев, А. А. (1993). О предмете акмеологии. *Психологический журнал*, 1, с. 73–78.
11. Буйницька, О. П. (2012). *Інформаційні технології та технічні засоби навчання*. Київ : Центр учбової літератури, 240 с.
12. Вакуленко, В. М. (2006). Педагогічна акмеологія: досягнення і проблеми. *Філософія освіти*, 3(5), с. 124–133;

- 13.Верозубова, Т. Г. (2019). Диверсифікація як одна із тенденцій розвитку сучасної освіти. [online] В: *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*. Запоріжжя. Available at: <https://ele.zp.ua/sites/conference2019/> [Accessed 20 august 2020].
- 14.Вишневецький, О. (2006). *Теоретичні основи сучасної української педагогіки*. Дрогобич: Коло, 326 с.
- 15.Власова, О. І. (2005). *Педагогічна психологія*. Київ: Либідь, 400 с.
- 16.Гириловська, І. В. (2011). Інноваційна технологія підвищення якості управління розвитком освіти. *Проф.-техн. освіта*, 3, с. 23–24.
- 17.Данченко, Л. А., Невоструев, П. Ю. (2014). SMART-учебник как элемент фундамента SMART-университета. *Экономика, статистика и информатика. Вестник УМО*, 4, с. 46–49.
- 18.Данченко, Л. А., Невоструев, П. Ю. (2014). SMART-обучение: основные принципы организации учебного процесса. *Открытое образование*, 1, с. 70–74.
- 19.Драннік, О. В. (2016). «Кластер» як один із методів формування критичного мислення студентів на уроках суспільних дисциплін [online]. Available at: <https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2016> [Accessed 9 March 2021].
- 20.Дудина, М. Н. (2020). *Реверсивное обучение истории: теория и практика*. Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 144 с.
- 21.*Енциклопедія сучасної України*, (2021). [online]. Available at: <http://esu.com.ua/> [Accessed 9 March 2021].
- 22.Еременко, И. Г. (1985). *Олигофренопедагогика*. Киев: Освіта, 304 с.
- 23.Загвязинский, В. И., Закирова, А. Ф. и Строкова, Т. А. (сост.). (2008). *Педагогический словарь*. Москва: Изд. центр «Академия», 352 с.
- 24.Кайдалова, Л. Г., Щокіна, Н. Б. та Вахрушева, Т. Ю. (2009). *Педагогічна майстерність викладача*. Харків : Вид-во НФаУ, 140 с.

25. Квас, О. В. (2011). «Століття дитини» та принципи педагогіки Еленн Кей. *Наук. зап. Нац. пед. університету ім. М. П. Драгоманова, Педагогічні та історичні науки*, 97, с. 89–97.
26. Коджаспирова, Г. М., Коджаспиров, А. Ю. (сост.) (2005). *Словарь по педагогике*. Москва: ИКЦ «МарТ», 448 с.
27. Кондаков, И. М. (2003). *Психология: иллюстрированный словарь*. Санкт-Петербург : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, Москва : ОЛМА-ПРЕСС, 508 с.
28. Медіапсихологія/освіта, (2016). *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні* [online]. Київ. Available at: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/> [Accessed 9 March 2021].
29. Кузьмінський, А. І. (ред.) (2002). *Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів*. Черкаси: ЧДУ, 250 с.
30. Кухта, М., Рацюк, О. (2009). Основи педагогічної кваліметрії у змісті професійної підготовки майбутнього вчителя. *Науков. вісник Ужгородського нац. ун-ту*, 16-17, с. 63–64.
31. Левитан, К. М. (1994). *Основы педагогической деонтологии*. Москва, 192 с.
32. Литвинова, С. Г. (2014). Поняття й основні характеристики хмарно орієнтованого навчального середовища середньої школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2 (40), с. 26–41.
33. Максимюк, С. П. (2009). *Педагогіка*. Київ: Кондор, 670 с.
34. Малафіїк, І. В. (2015). *Дидактика новітньої школи*. Київ: Слово, 630 с.
35. Матвіїв, І. В. (2017). Дидактогенія як наслідок педагогічно-необґрунтованого впливу на підлітків. *Інтернаука*, 1 (23), с. 71–73.
36. Мещеряков, Б., Зинченко, В. (сост.). (2004). *Большой психологический словарь*. Санкт-Петербург: Прайм-ЕВРОЗНАК, 637 с.
37. Миронова, С. П. (2015). *Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка*. Кам'янець-Подільський: КПНУ ім. І. Огієнка, 312 с.

38. Мойсеюк, Н. (2007). *Педагогіка*. Київ: Саммит-Книга, 656 с.
39. Мосіяшенко, В. А. (2005). *Українська етнопедagogіка*. Суми: ВТД «Університетська книга», 176 с.
40. Мудрик, А. В., Петрина, М. Г. (2016). Соціально-педагогічна викимологія як галузь знань. *Вісник ПСТГ*, 1 (40), с. 38–45.
41. Нагаєва, І. А. (2012). Віртуальне освітнє простір вузу як ефективна форма організації педагогічного процесу. *Інноваційні технології*, 5, с. 161–165.
42. Ніколаєнко, С., Ніколаєнко, С. (2012). Особливості сугестивної технології навчання з використанням релаксації. *Світгляд – Філософія – Релігія*, 3, с. 230–239.
43. Палеха, І. Ю., Леміш Н. О. (2009). *Загальне документознавство*. Київ : Ліра-К, 434 с.
44. Палько, Т. В., Ходанич, Л. П. (уклад.). (2018). *Професійне мовлення учителя: короткий словник термінів* [online]. Ужгород. Available at: <http://zakinppo.org.ua/na-dopomogu-vchitelju/ghjatcsqyt-vjdktyyz-exbntkz> [Accessed 9 March 2021].
45. *Педагогіка у запитаннях і відповідях*. (2021) [online] Available at: https://pidru4niki.com/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv [Accessed 9 March 2021]. Посилання на СЛОВНИК ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ на сайті Навчальні матеріали онлайн, (2010–2021).
46. Перевозчикова, Н. Г., Смирнова, Ж. В. и Трутанова, А. В. (2017). Роль тьютора в управленні самостійною роботою навчаючихся. *Азимут наукових досліджень: педагогіка и психологія*, 3 (20), т. 6, с. 182–184.
47. Піжуріна, Н. Ф., Тарануха, С. Н. (2009). Інтернет-тестування – інструмент удосконалення навчального процесу. *Вісник гос. ун-та морського и річного флоту ім. адмірала С. О. Макарова*, 3, с. 177–180.
48. Романенко, О. В. (2015). Типологізація поняття «антиципація» в сучасній психологічній науці. *Юридична психологія*, 2, с. 40–52.

- 49.Рябченко, О. (2007). Педагогічна рефлексія як засіб формування професійної компетентності вчителя іноземної мови в початкових класах. В: *Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультлінгвального глобалізаційного світу*, Київ, с. 44–48.
- 50.Савченко, Л. О. (2017). Використання веб-квест технологій у вищій школі при підготовці майбутніх фахівців. *Педагогіка вищої та середньої школи*, 1, с. 70.
- 51.Сазоненко, Г. (2008) *Технології дистанційного навчання* [online]. Available at: <https://osvita.ua/school/method/technol/1303/> [Accessed 9 March 2021].
- 52.Семенова, А. В. (ред.). (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*. [online] Одеса. Available at: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf> [Accessed 29 March 2021].
- 53.Синьова, Є. П., Федоренко, С. В. (2009). *Тифлопедагогіка*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 325 с.
- 54.Сіняговська, І. Ю. (2015). Проблема інтеріоризації знань у психолого-педагогічній науці. *Педагогіка вищої та середньої школи*, [online] вип. 45, с. 292–298. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2015_45_57 [Accessed 29 March 2021].
- 55.Смирнова, Е. О. (2005). *Педагогические системы и программы дошкольного воспитания*. Москва: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 119 с.
- 56.Созаненко, Г. С. (2010). Шкільна акмеологія: для кого й навіщо, або що є мірою досконалості суспільства. *Управління освітою*, 18, с. 8–11.
- 57.Сороко, Н. В. (2012). *Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів філологічної спеціальності в умовах комп'ютерно-орієнтованого середовища*. Канд. пед. наук: 13.00.10. Київ. Сторітелінг: створюємо історії, що захоплюють (2021). *Незалежна освітня корпорація «TeachHub»* [online]. Available at: <http://teach-hub.com/storitelinh/> [Accessed 9 March 2021].

58. Табарчук, І. В. (2016). Особливості створення, налагодження та дизайну персонального освітнього блогу вчителя. [online] *Інформаційні технології в школі*. Available at: <http://osnova.com.ua/items/item-march-2016/> [Accessed 19 March 2021].
59. Тверда, А. О., Биковський, Є. О. (2011). Детермінанти конформності в підлітковому віці. [online] В: *Психологія*. Available at: http://medpsychology.pp.ua/determinanti_konformnosti [Accessed 9 March 2021].
60. Ткалич, М. Г., Шутько, Д. О. (2013). Основні підходи до вивчення самоактуалізації особистості в зарубіжній психології. *Проблеми сучасної психології*, 1, с. 65–71.
61. Уотсон, Д. (1980). *Бихевиоризм. Хрестоматія по історії психології. Період відкритого кризису (початок 10-х років – середина 30-х років ХХ в.)*. Москва: Изд-во Московського ун-та, с. 34–44.
62. Фоминых, Н. Ю. (2012). Использование технологий web-quest в преподавании английского языка. В: *Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: Європейський простір*. Ялта, ч. 3, с. 174–181.
63. Цвид-Гром, О. П., Рейда, О. А., Івлєва, К. С. (2019). Сугестопедія в рамках гуманізації освітнього процесу у вищій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 64, т. 2, с. 52–55.
64. Штихно, Л. В. (2016). Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*, 6 (33), с. 489–493.
65. Щуров, В. А., Могеладзе, Н. О. и Горбачёва, Л. Ю. (2011). Децелерация роста тела детей как форма адаптации к изменившимся социально-экономическим условиям жизни. *Фундаментальные исследования*, 9–2, с. 322–325.
66. Всеукраїнська школа онлайн. *Відеоуроки, тести та завдання для школярів 5-11 класів* [online] Available at: <https://lms.e-school.net.ua/> [Accessed 9 March 2021].

- 67.Rada.gov.ua, (2014). *Про вищу освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 26 Feb. 2021].
- 68.Rada.gov.ua, (2017). *Про освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 01 Jan. 2021]).
- 69.Rada.gov.ua, (2020). *Про повну загальну середню освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [Accessed 01 Aug.t 2020].
- 70.STEM-освіта, (2021). *Інститут модернізації змісту освіти* [online]. Available at: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/> [Accessed 29 March 2021].

Наукове видання

ГЛОСАРІЙ НОВІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У п о р я д н и к и   ПОМАЗАН Ігор Олександрович
                                    БЕРЕСТ Тетяна Миколаївна
                                    ІЛЬІНА Олена Вікторівна
                                    КУПРІКОВА Галина Віталіївна

В авторській редакції
Комп'ютерний набір *Т. М. Берест*

Підписано до друку 14.04.2021. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Тайме».
Ум. друк. арк. 6,27. Обл.-вид. арк. 4,07.
Тираж 50 пр.

План 2020/21 навч. р., поз. № 1 у переліку робіт кафедри

Видавництво
Народної української академії
Свідоцтво № 1153 від 16.12.2002.

Україна, 61000, Харків, МСП, вул. Лермонтовська, 27.